

Ortaöğretimde Dönüşüm Bir yol haritası önerisi

tedmemi

Raporlar Dizisi: 2

İçindekiler

Kısaltmalar	3
Önsöz	5
Giriş.....	6
I. Niçin Bir Değişime İhtiyaç Var?.....	6
a) Yazılanlarla yapılanlar arasında uyumsuzluk	6
b) Kanıta dayanmaksızın, girdi temelli iş yapma alışkanlığı.....	8
c) Temel ve acil sorunları gidermek yerine popüler konulara yönelmek: İz bırakma sendromu	8
d) Eğitsel sorunları tekil sebep-sonuç ilişkileriyle açıklamaya çalışmak.....	9
e) Söylemin eğitim kavramı üzerindeki tahakkümü.....	10
II. Ne/Nasıl Yapılabilir?.....	12
II. 1. Amaç	12
II. 2. Kavram ve Mekanizmalar	13
2.1. Okul Gelişim Modeli	13
2.2. Karne	15
2.2.1. Okulun künyesi.....	15
2.2.2. Yönetim ve planlama.....	15
2.2.3. Eğitim ve öğretim	16
2.2.4. Okul-aile ve çevre ile ilişkiler	17
2.3. Gelişim Planı	17
2.4. Özerk Okul Bütçesi.....	19
2.5. Yeterlik Değerlendirme Uygulaması (YDU)	19
2.6. Dijital Portfolyo Puanı (DPP)	20
2.7. Yıl Boyu Eğitim Sistemi (YES)	21
2.8. Paylaşılmış Okul Bölgesi (POB).....	22
2.9. Öğrenme Merkezi ve Kariyer Ofisi.....	25
2.10. Yolak	25

2.11. Kredili Sistem	26
2.12. Diploma Çeşitleri.....	26
2.13. Seçmeli Ders Ağacı (SDA)	27
2.14. Öğretmenlerin Bireysel Birikimli Kararı (ÖBBK).....	28
2.15. Koçluk Sistemi.....	28
2.16. Öğretmenlerin Notlarının Standardizasyonu	29
II.3. Ortaöğretime Geçiş Modeli.....	29
II.4. Giriş Sistemi.....	30
4.1. Anadolu Liseleri (AL).....	30
4.2. Bilim Liseleri (BL).....	31
II.5. Anadolu Lisesinde Sınıflar Düzeyinde Geçişler	31
5.1. 9. Sınıf	31
5.2. 10. Sınıf	33
II.6. 10. Sınıf Başında Programlar Nasıl Seçilir?	33
6.1. 11. Sınıf.....	34
6.2. 12. Sınıf	34
Bazı Kritik Başarı Faktörleri	35
Kaynakça.....	36

Kısaltmalar

OGM:	Okul Gelişim Modeli
OK:	Okul Karnesi
OGP:	Okul Gelişim Planı
ÖOB:	Özerk Okul Bütçesi
SLD:	Standart Lise Diploması
İLD:	İleri Lise Diploması
POB:	Paylaşılmış Okul Bölgesi
ÖBBK:	Öğretmenler Bireysel Birikimli Kararı
DPP:	Dijital Portfolyo Puanı
SDA:	Seçmeli Ders Ağacı
YES:	Yıl Boyu Eğitim Sistemi
MS:.....	Merkezi Sınav
ANO:	Ağırlıklı Not Ortalaması
BL:.....	Bilim Lisesi
AL:	Anadolu Lisesi
OKBİS:	Okul Bilgi Sistemleri
YDU:	Yeterlik Değerlendirme Uygulaması
HİE:	Hizmet İçi Eğitim
MEB:.....	Milli Eğitim Bakanlığı
MEM:	Milli Eğitim Müdürlükleri
EARGED:	Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi
SBS:	Seviye Belirleme Sınavı
İKS:	İlköğretim Kalite Standartları
YÖK:.....	Yükseköğretim Kurulu

Önsöz

Eğitim sistemimizin yaşadığı en önemli sorunlardan biri ortaöğretimde yaşanan tıkanmadır denilebilir. Çünkü hem SBS ile ortaöğretime giriş, hem de yükseköğretim giriş sınavlarına hazırlık için ortaöğretim süresince yaşanan süreç, eğitim sisteminin tümünü olumsuz yönde etkilemekte, bir nevi öğrencilerin geleceğe yönelik ilerlemelerinde bir tıkanma yaratmaktadır. Öyle ki ortaöğretim kurumları diploma alma koşulunu yerine getirmek için mecburen katlanılan mekânlar haline gelmiştir. Yüzbinlerce öğrencinin rapor olarak liseye olabildiğince az devam etmeyi hedeflemesi sorunu yeterince açıklamaktadır. Bundan dolayı ortaöğretimde bir değişim ihtiyacı bulunduğu konusunda toplumsal bir uzlaşma var denilebilir. Başta MEB olmak üzere çok sayıda kuruluş ortaöğretim konusunda ciddi çalışmalar yürütmektedir. Bunlardan biri de Türk Eğitim Derneği'nin 2010 yılında yayımladığı, "Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi" adlı rapordur. O yıllardan bu yana SBS tek aşamaya indirilmiş, SBS sınavının kalkması gündeme gelmiş ve tüm liselerin Anadolu Lisesine dönüştürülmesi çalışmaları hızlanmıştır. Son aylarda bu çalışmaların bir devamı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı, soruna köklü bir çözüm bulmak amacıyla çeşitli çalıştaylar ve toplantılar düzenlemektedir. Bu etkinliklerin temel amacı ortaöğretimde yeniden yapılanma ihtiyacına cevap aramaktır.

Bu çalışmada, ortaöğretimdeki dönüşüm çalışmalarına bir katkı sağlamak amacıyla pratik bir yol haritası önerilmiştir. Bu öneri, "Niçin Bir Değişim İhtiyacı Var? ve Ne/Nasıl Yapılabilir?" Sorularına dayalı olarak iki alt bölümde ele alınmıştır. Meselenin bir bütünlük içinde anlaşılabilmesi amacıyla adı geçen iki bölüm birlikte düzenlenmiştir. İlk bölümde,

orta öğretim sisteminin temel özellikleri ve tıkanma noktaları, sistemdeki bazı alışkanlıklar ve tarzlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bunların başında "yazılanla yapılan arasındaki uyumsuzluk" gelmektedir. Yazılı metinlere bakıldığında oldukça rasyonel fikir ve öneriler yer almakla birlikte, bunların uygulamaya yansımaları çok farklı olabilmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri de "kanıta dayanmaksızın girdi temelli iş yapma alışkanlığı" olabilir. Kanıta dayanmadan girdi temelli iş yapmak, "iz bırakma" endişesiyle çok yakın ilişkili görülmektedir. Bazı siyasetçi ve bürokratlar kişisel projelerini (pet project) hayata geçirmek ve eğitim tarihinde iz bırakabilmek için sağlıklı bir analiz olmadan büyük projelere girebilmektedir. Yapılan proje ve uygulamaların etki analizi çoğunlukla yapılmadığından sebep sonuç ilişkileri tekil önermelerle sınırlı kalabilmektedir. Bunun sonucunda, söylem ve eylem arasındaki boşluk büyümekte ve söylemin eylem üzerindeki tahakkümü giderek artmaktadır.

Bu çalışmada, söz konusu tıkanıklıkları gidermeye bir katkı sunmak amacıyla somut bazı öneriler geliştirilmiştir. Sunulan önerilerin dayandırıldığı kavram ve mekanizmalar öncelikle ele alınmış ve hemen arkasından ortaöğretimde kısa vadede pratik olarak uygulanabilecek model önerisi sunulmuştur.

Türk Eğitim Derneği'nin bir alt birimi olan Tedmem vasıtasıyla konuyla ilgili katkılarımızı bundan sonra da sunmaya devam edeceğiz.

Bu çalışmada emeği geçen okul müdürlerine, öğretmenlere ve öğrencilere şükranlarımızı sunuyoruz.

Selçuk PEHLİVANOĞLU
Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı

Bu çalışmada, ortaöğretimdeki dönüşüm çalışmalarına bir katkı sağlamak amacıyla pratik bir yol haritası önerilmiştir. Bu öneri, Niçin Bir Değişim İhtiyacı Var? ve Ne / Nasıl Yapılabilir? Sorularına dayalı olarak iki alt bölümde ele alınmıştır.

Giriş

I. Niçin Bir Değişime İhtiyaç Var?

L iteratüre genel olarak bakıldığında, ortaöğretimdeki sorunların kaynağı olarak finansman, erişim, erişilen hizmetin kalitesi, sınav baskısı, öğretmen niteliği, iller ve okullar arası farklılıklar, dersane sistemi, mesleki eğitimin genel eğitim içindeki oranı gibi konular gösterilmektedir. Bu yaklaşım teknik olarak son derece doğrudur. Ancak bu sorunları biliyor olmak, problemlerin üstesinden gelmemizi sağlamamaktadır.

Ülke olarak, problem çözme ve sorunlara yaklaşma biçimimizi etkileyen alışkanlıklar ve tarzımızın gözden geçirilmesi sanki daha öncelikli bir sorunmuş gibi görünmektedir. Bu nedenle, çok sayıda araştırma sonucuna dayalı ampirik bulgular burada sıralanmayacaktır. Çünkü ortaöğretim sorunlarıyla ilgili başta Türk Eğitim Derneği yayınları olmak üzere çok sayıda araştırma verisi bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmına kaynakçada yer verilmiştir. Bu bölümde, Milli Eğitim Bakanlığının iş yapma alışkanlıkları ve uygulamaları konusunda kısa açıklamalar yer almaktadır.

a. Yazılanlarla yapılanlar arasında uyumsuzluk

Türk Eğitim Sistemi'nin temel karakteristiklerinden biri, aşağıda örneklerden de anlaşılacağı gibi, yazdıklarıyla yaptıkları uymayan bir sistem olmasıdır. Sistem uygulanabilir olana değil, ideal olana meyletmektedir. Yeni bir uygulama veya değişim yaparken,

fizibilite yapma geleneği yerleşmediğinden makul ve mümkün olan yerine acil olan tercih edilebilmektedir. Bunun sonucunda ürettiğimiz her çözüm, yeni problemlerin kaynağı haline gelebilmektedir. Yasal metinlerde son derece ideal ve mantıklı olarak ortaya konulan hedefler, uygulama safhasında fazla dikkate alınmamaktadır. Örneğin 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan maddelerde belirtilen amaçlarla uygulama arasında hemen hiçbir ilişki bulunmamaktadır (Tablo:1). Aşağıda adı geçen kanunun bazı maddeleriyle uygulamaya yansımaları hakkında kısa notlar yer almaktadır.

Yasa metninde ifadesini bulan "İlgi ve yeteneklere göre yönlendirme" hükmünün dikkate alınmadığının bir başka kanıtını, üniversite giriş sınavı uygulamalarında görmek mümkündür. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, her yıl, üniversite sınavına giren gençlerin yaklaşık %20 sinin hâlihazırda bir üniversiteye kayıtlı öğrenciler olması rehberlik sisteminin çalışmadığının somut bir göstergesidir (Tablo: 2). 2012 yılında üniversite giriş sınavına 1,9 milyon aday başvurmuştur. Başvuran adayların sadece yüzde 41,1'i (781 bin kişi) ortaöğretim son sınıf öğrencilerinden, geri kalan kısmı ise önceki yıllarda yerleşmemiş, bir yükseköğretim programına yerleşmiş ya da bir programdan mezun olmuş kişilerden oluşmaktadır (ÖSYM 2012). 400,000 civarında öğrenci bir programda yerleşmiş olduğu halde sınava tekrar girme ihtiyacını

Tablo 1: 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 6. 14. ve 27. Maddeleri

Madde 6:

Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.

... Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir.

... Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır

Madde 6:

Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.

... Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir.

... Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

Madde 14.c:

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

Madde 14.c:

Madde 14.c – Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

Madde 27:

İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

Madde 27:

İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

Tablo 2: 2011 ÖYSY Başvuran Adaylar ve Oranları

2011 ÖSYS Başvuran Aday Sayısı:.....	1.759.403
Daha Önce Bir Üniversiteye Yerleşmiş Ancak Tekrar Sınava Giren Aday Sayısı.....	398.487
Daha Önce Yerleşen Adayların Toplam Başvuru Sayısına Oranı	%22

* TÜİK 2011-2012 verilerinden yararlanılarak TEDMEM tarafından oluşturulmuştur

Yapılan işleri derslik sayısı, kadro sayısı, bilgisayar sayısı, seçmeli ders sayısı gibi girdilerle tanımlamaya çalışmak, başarısızlığı beraberinde getirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda, sürecin ve çıktılarının kalitesini sorgulama ve izleme geleneği mevcut değildir.

hissediyorsa, yönlendirme sisteminin diğer parametrelerle birlikte yeniden ele alınmasında yarar vardır.

Bir diğer örnek, İlköğretim Yönelme Yönergesi'dir. Bu yönergede yasada gösterilen hedefin uygulanması için ciddi öneriler ortaya konulmaktadır. Ancak, genel bir rehberlik sistemi içinde ortaöğretime yerleştirme mekanizması kurulmadığından bu yönerge işlevsel olarak kullanılmamaktadır. Bunun yanı sıra, yönelme yönergesinin uygulanması sürecinde doldurulması gereken formların fazlalığı ve yönelme yönergesine uygun olarak, okullardaki rehberlik sisteminin işleyişinin paralel bir şekilde düzenlenemeyişi uygulamayı bürokratik bir süreçten öteye geçirememiştir. Oysaki öğrenciler yönlendirme sonucu, meslek seçimlerini ne kadar geç yaparlarsa o kadar yerinde ve başarılı bir seçim olur. Küçük yaşlardan başlayan ve farkındalık yaratan meslekleri tanıtmaya yönelik yönlendirme çalışmaları; gözlemler, geziler, seçmeli dersler ve stajlar öğrencilerin deneyim kazanmalarına ve bakış açılarının genişlemesine dolayısıyla da kendileri için doğru mesleği seçmelerine yardımcı olacaktır. Meslek seçiminin geciktirilmesi öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarıları doğrultusunda bilinçli meslek seçimi yapmaları açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, anayasa, yasa, yönetmelik ve yönergelerde yazılı olarak teminat altına alınan hususlar amir hükümler olarak değerlendirilmeli, bu hükümleri gerçekleştirememek bir başarısızlık olarak telakki edilmeli ve sonuç olarak, yasal metinler, idealize edilmiş fikirler yerine gerçekçi misyon ve politikalarla

yeniden düzenlenmelidir. Aksi halde, yasal metinlerin güvenilirliği ve işlevselliği tehlikeye düşmektedir.

b. Kanıta dayanmaksızın,

girdi temelli iş yapma alışkanlığı

Eğitim sisteminin hafızası ve birikimi yeterince dikkate alınmadığı için, her yeni dönemde sıfırdan büyük projeleri hayata geçirme isteği oldukça güçlüdür. Çok büyük projelerde bile, fizibilite, simülasyon ve benzeri çalışmalar yapılmadan derhal uygulamaya geçme arzusu hakimdir. Bunun yanı sıra, girdi temelli bakış açısı, süreç ve çıktıları dikkate almayı zorlaştırmaktadır. Yapılan işleri derslik sayısı, kadro sayısı, bilgisayar sayısı, seçmeli ders sayısı gibi girdilerle tanımlamaya çalışmak, başarısızlığı beraberinde getirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda, sürecin ve çıktıların kalitesini sorgulama ve izleme geleneği mevcut değildir. Örneğin yaklaşık 30.000 okula kurulan bilgisayar laboratuvarlarının niçin kurulduğu, etkilerinin ne olduğu ve hangi gerekçelerle kaldırıldığı belli değildir. Fizibilitesi, pilot çalışmaları, uygulama sürecinin izlenmesi, etki analizi ve benzeri aşamaların hiçbirinin gereği tam olarak yapılmadan yüz milyonlarca TL harcanmakta ve hesap verebilirlik süreçleri işlememektedir.

Bu durum onlarca yıldır aynı şekilde devam etmektedir. MEB 2012 Faaliyetler Kitabı'ndaki bazı bölümler aynı durumun devam ettiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Tablo: 3).

c. Temel ve acil sorunları gidermek yerine popüler konulara yönelmek: İz bırakma sendromu

Kasım 2012 itibarıyla, yaklaşık 130.000 öğretmen, 190.000 civarında derslik

Tablo 3: MEB 2012 Faaliyetleri Kitabı

- Öğretmen ve öğrencilere tablet bilgisayar dağıtımı ile ilgili olarak Şubat 2012 de 17 ilin 52 okulunda pilot uygulama yapılmıştır. Ayrıca, yapılan çalışmalar sonucunda, pilot uygulamaya 102 ortaöğretim kurumu daha ilave edilmiştir. 2013 yılı Şubat ayında 49000 tablet bilgisayar 102 ortaöğretim kurumunun 9. Sınıf öğrencilerine dağıtılacaktır. 52 pilot okul ile ilave edilen 102 okulun okul içi elektrik, data kabloları yapılmıştır. Etkileşimli tahta kurulumu yapılan 3657 okulun okul içi elektrik ve data kabloları işinin ihale çalışmaları tamamlanmıştır. Okullara kurulumu yapılan Etkileşimli Tahta, Doküman Kamera ve A3/A4 Çok Fonksiyonlu Yazıcıların muayene kabul işlemleri hazırlanmış olan modüller üzerinden merkezden gerçekleştirilmiştir.

- Yabancı dil öğretimi önceden 4. sınıftan başlanırken yeni çizelge ile 2. sınıfa, Fen bilimleri 4. sınıftan 3. sınıfa çekilmiştir. Matematik ders saati tüm sınıflarda 4 saatten 5 ders saatine çıkarılmıştır. Yabancı dil öğretiminin daha etkin olarak yapılmasına yönelik olarak 5. sınıflarda toplam 18 saate kadar uygulama imkânı getirilmiştir.

- Önceki uygulamada haftada 1 ders saatine kadar düşen seçmeli ders uygulaması yeni uygulama ile seçmeli ders çeşidi artırılmış ve bu derslere ayrılan süre haftada 8 ders saatine çıkartılmıştır. Yeniden yapılandırma çerçevesinde ilkokullar ve ortaokullar haftalık ders çizelgesi yeniden düzenlenmiş ve altı grupta 21 adet seçmeli dersler oluşturulmuştur. Bu altı grup: Din, Ahlak ve Değerler, Dil ve Anlatım, Yabancı Dil, Fen Bilimleri ve Matematik, Sanat ve Spor ve Sosyal Bilimler' dir.

açığı bulunan, 2010 yılı dört yaş nüfusuna göre okul öncesinde AB ortalamasının yarısına ulaşabilen, okullarının yakıt, telefon, temizlik, fotokopi ve benzeri harcamalarını karşılama sorunu yaşayan bir eğitim sisteminde öncelikle bu açıkların giderilmesi hedeflenir diye düşünülebilir. Çünkü temel ihtiyaçları karşılanamamış bir sistemde yapılacak her türlü nicel ve nitel düzenleme beklenen etkiyi yaratamaz. Buna karşın, 5+3 yerine 4+4+4 sistemini tercih etmek, ilkokul birinci sınıfı beş yaşa çekmek, kıyafet serbestisi getirmek, resmi rakamlara göre sekiz milyar dolar bütçe ayırarak her öğrenciye tablet vermek, temel sorunları çözmek yerine mevcut durumu daha da ağırlaştıracak bir etki yaratabilir. Söz konusu projeler için ayrılmış kararlaştırılan bütçenin, niçin acil ihtiyaçlar için değil de popüler konular için ayrıldığını anlamak,

sistemin alışkanlıklarını çözümlenmek açısından ilginç olabilir.

Eğitim sistemindeki eşitsizliğin kaynağı, yukarıda belirtilen temel ihtiyaçların giderilmemiş olmasıdır. Bu ihtiyaçlar giderildiğinde, dersane, sınav, kalite, sıfır çekenler, meslek lisesi ve benzeri konular ya hiç tartışılmayacak ya da çok farklı bir bağlamda tartışılıyor olacaktır. Bu nedenle, ilk hedef eğitim sisteminin temel ve acil ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadıkça, müfredat da değişse, tablet de dağıtılsa arzu edilen çıktıların ulaşmak mümkün olmayacaktır.

d. Eğitimsel sorunları tekil sebep sonuç ilişkileriyle açıklamaya çalışmak

Aşağıdaki önermeler eğitim sisteminde sebep-sonuç ilişkilerinin nasıl kurulduğuna örnek teşkil edebilir:

Temel ihtiyaçları karşılanamamış bir sistemde yapılacak her türlü nicel ve nitel düzenleme beklenen etkiyi yaratamaz.

Sadece eğitim uzmanlarının değil, antropologların, etik uzmanlarının, sistem analistlerinin, algoritma uzmanlarının, endüstri mühendislerinin, mali analistlerin, küresel değişimle ilgili uzmanların yer alacağı bir süreçle Milli Eğitim Bakanlığı'nın nedensellik yaklaşımı ortaya konulmalıdır.

- Sınav sayısı artırılırsa dersaneler azalır ve okullar güçlenir.
- Sınav sayısı azaltılırsa ortaya çıkan sorunlar azalır.
- Dersaneler kapatılırsa sistem düzelir.
- Kıyafet serbestisi olursa demokrasi gelişir.
- 4+4+4 gelirse mesleki eğitim gelişir.
- Mesleki eğitimin oranı artarsa ekonomi gelişir.
- Sınıflara tablet girerse eğitim çağdaşlaşır.
- Ortaöğretime girişte merkezi sınav kalkarsa eşitsizlik azalır.

Bu önermelerin sayısını binlerce artırmak mümkündür. Ancak, eğitimsel meselelerin böyle sınırlı bir nedenselliğe dayalı olmadığı açıktır. Çok sayıda parametrenin senkronize işlediği eğitim sistemlerinde, çoklu nedenler, çoklu sonuçlar hüküm sürmektedir. Bundan dolayı, ortaya konulan her projeye "bunun öğrenciye ne yararı var?" sorusunun yöneltilmesinde yarar vardır. Sadece eğitim uzmanlarının değil, antropologların, etik uzmanlarının, sistem analistlerinin, algoritma uzmanlarının, endüstri mühendislerinin, mali analistlerin, küresel değişimle ilgili uzmanların yer alacağı bir süreçle Milli Eğitim Bakanlığı'nın nedensellik yaklaşımı ortaya konulmalıdır.

Çok sayıda parametrenin senkronize işlediği eğitim sistemlerinde, çoklu nedenler, çoklu sonuçlar hüküm sürmektedir. Bundan dolayı, ortaya konulan her projeye "bunun öğrenciye ne yararı var?" sorusunun yöneltilmesinde yarar vardır.

e. Söylemin eğitim kavramı üzerindeki tahakkümü

Eğitim, her vesileyle gündeme gelen ve herkesin, üzerinde görüş bildirdiği en önemli alanlardan biridir. Hatta en önemlisidir. Eğitimle ilgilenenler, büyük bir ihtimalle, aşağıdaki ifadeleri sıklıkla en yetkili kişilerden işitmişlerdir.

"Türkiye'de çalışma yaşındaki nüfusun eğitim ortalaması 6,5 yıldır. Bu ortalama ile ekonomide 2023 hedeflerinin tutturulması çok zordur".

"Sağlıklı bir ekonomi için en önemli husus, yetişmiş insan gücü, yani eğitimidir".

"2023 hedefi için, yargı ve eğitim alanları çok önemlidir. Yatırım ortamının iyileşmesi için hukuk ve nitelikli işgücü olmazsa olmaz kriterlerdir". "Bütçede en yüksek pay, yüzde 17 ile eğitime ayrılmış durumdadır".

Ancak, uygulamaya bakıldığında, Milli Eğitim Bakanlığının yatırım bütçesi açısından ciddi sınırlılıklar içerdiği görülmektedir. Söylemlerde ifade edilen yaklaşımla, yatırım bütçesindeki miktar ve oranlar karşılaştırıldığında yeni bir değerlendirmeye ihtiyaç olduğu görülebilir.

Aşağıdaki tabloda 1997-2012 yılları arasında MEB bütçesinden yatırıma ayrılan bütçenin oranı verilmiştir. Bu oranlara baktığımızda büyük sıçramalar olmadığı, rutin uygulamanın devam ettiği açıktır. Bütçede görülen artış yatırım dışı alanlardaki giderlerden kaynaklanmaktadır (Tablo: 4).

Tablo 4: Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden Yatırımlara Ayrılan Pay

Yıl	MEB Bütçesi (TL)	MEB Yatırım Bütçesi (TL)	Oran (%)
1997	512.234.445	76.884.950	15,01
1998	1.243.108.000	373.262.000	30,03
1999	2.131.808.500	408.341.000	19,15
2000	3.350.330.000	666.782.000	19,90
2001	4.046.305.625	779.855.000	19,27
2002	7.460.991.000	1.281.690.000	17,18
2003	10.179.997.000	1.479.050.000	14,53
2004	12.854.642.000	1.244.150.000	9,68
2005	14.882.259.500	1.230.306.000	8,27
2006	16.568.145.500	1.241.498.000	7,49
2007	21.355.634.000	1.490.000.000	6,98
2008	22.915.565.000	1.296.704.000	5,66
2009	27.446.778.095	1.256.188.195	4,58
2010	28.237.412.000	1.785.327.000	6,32
2011	34.112.168.000	1.995.625.000	5,85
2012	39.169.379.190	2.600.000.000	6,64

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri (TÜİK 2011-2012)

II. Ne / Nasıl Yapılabilir?

Amaç

Bu çalışma sistemde kısmi değişiklikler yerine tedrici de olsa bütünsel ve gerçekçi bir dönüşüm planı önermektedir. Çünkü, eğitim sistemi sadece kendi içindeki parametrelerden değil, ülkedeki ekonomik durum, hizmet ve sanayi sektörlerinin istihdam kapasitesi, politik dönemler, toplumsal talep, kültürel değişim gibi çok sayıda parametreden etkilenmektedir. Bu nedenle mesele bütünsel olarak planlanmalı ancak şartlar olgunlaştıkça parça parça adımlar atılmalıdır. Büyük ve ani değişiklikler büyük sarsıntılara ve yeni sorunlara yol açabilmektedir.

Yukarıda ifade edilen bakış açısına dayalı olarak, bu çalışmada önerilen modelin, üç temel konuda ortaöğretimde dönüşüme katkı sunması hedeflenmektedir.

1. Öğretim kademeleri arasındaki geçişlerde sadece merkezi bir sınava

değil, birden fazla kaynağa dayalı bir geçiş prosedürü oluşturulmasına katkı sağlamak.

2. Ortaöğretime geçişte pratik bir model önermek.

3. İlk etapta, sınava girenlerin sayısını ortaöğretime girişte %90, yükseköğretime girişte %50 civarına indirecek bir yaklaşım ortaya koymak.

Yukarıda sıralanan amaçlara ulaşabilmek için, bazı kavram ve mekanizmaların gündeme getirilmesi gerekmektedir. Aşağıda bu kavramlar açıklanmış olarak ele alınmıştır. Bütün bu kavram ve mekanizmalar halen tek bir sınava dayalı olarak yapılan bir üst aşamaya geçiş uygulamaları yerine birden fazla kaynağa dayalı verilerle öğrencileri yönlendirebilmektir. Yani tek bir elmayla değil bir elma sepetiyle hareket edebilmektir (Şekil:1).

Kavram ve Mekanizmalar

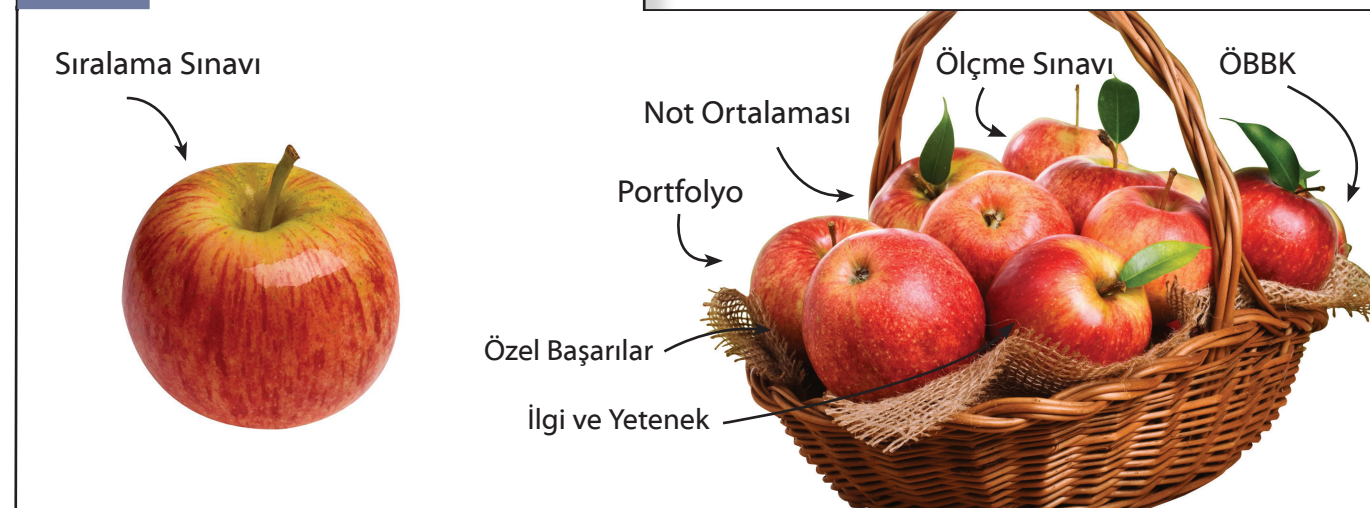
Bu kısımda önerilecek olan modele geçmeden önce, ortaya konulacak görüş ve öneriler için ortak bir dil oluşturma amacıyla, ilgili kavram ve terimler aşağıda açıklanmıştır.

Okul Gelişim Modeli: Okulların kaliteli eğitim vermeleri ve gelişimlerinin sürekliliğinin sağlanması birden fazla etkene bağlıdır. Okulun kendini tanıması, zayıf ve güçlü yönlerini bilmesi, gelişim amaçlı hedefler belirlemesi ve tüm paydaşları ile bu hedefleri gerçekleştirmeye çalışması gerekmektedir. Bu amacı hayata geçirmeye yardımcı araçlar, okul gelişim modeli altında okul karneleri, okul gelişim planları ve özerk okul sistemidir. Ülkemizdeki okulların kalite ölçütleri mevcut değildir. Aynı mevzuat içerisinde her okul farklı yönetilebilmektedir. Örneğin bazı okullar gayri resmi ek bütçe oluşturup, hizmetli istihdam edebilir, spor salonu yaptırabilir, bakanlık dışı ücretli öğretmen çalıştırabilir, uluslararası başarılar kazanabilir, kendisine hedefler koyup gerçekleştirebilir. Bazı okullar ise, aynı mevzuatla yönetildiği halde kaloriferini yakamamaktan fotokopi parasını ödeyememeye kadar bir dizi sorun yaşayabilir. Yani okullar fiiliyatta çok farklı yönetim süreçleri yaşayabilmektedir. Bu nedenle okulla-

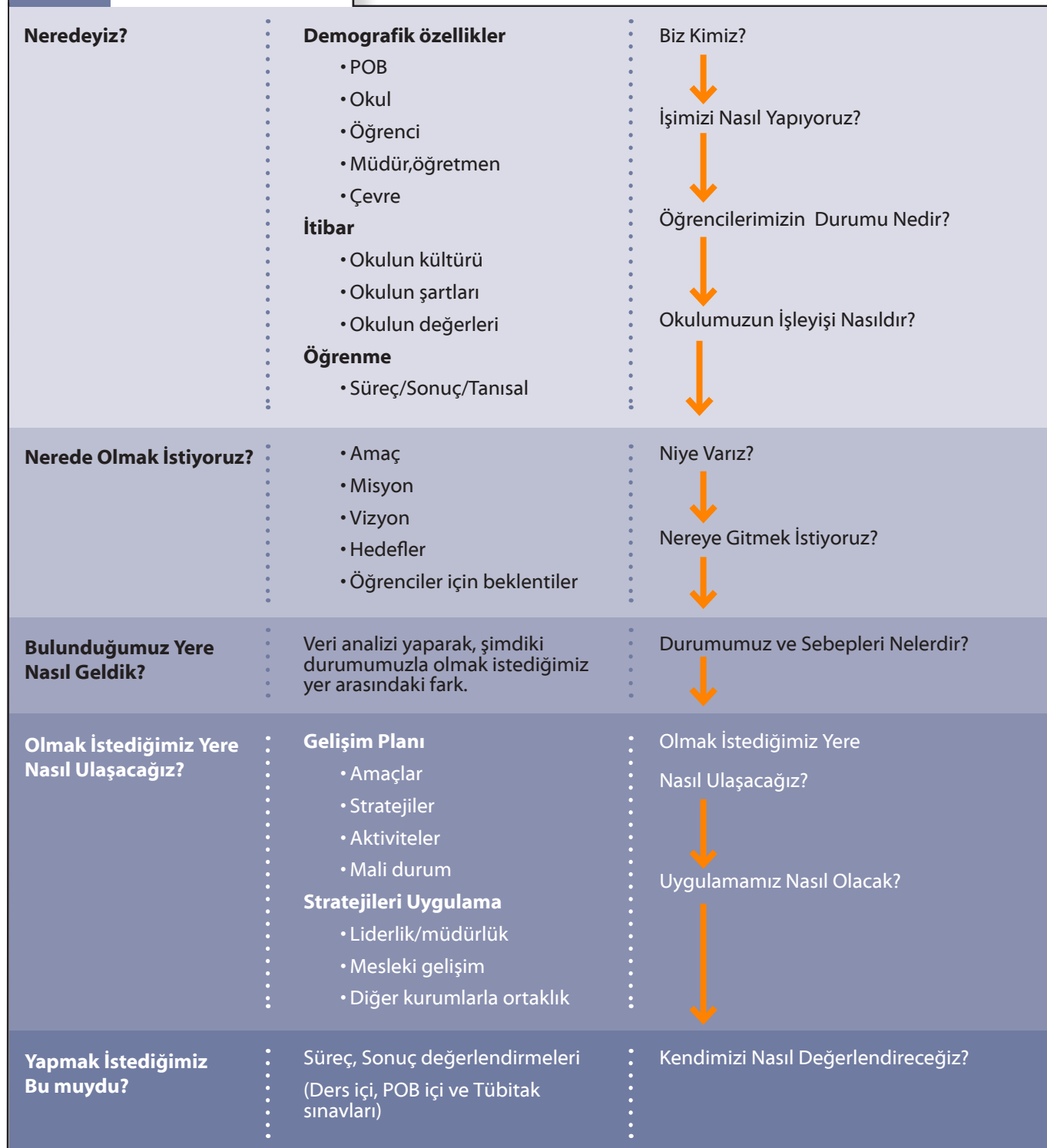
rı mevzuata bağlı olarak tanımlamaya çalışmak yanıltıcı olabilir. Her okul kendine özgü bir amaç, yapı ve süreç özelliği gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra, okullara sistemdeki yerini gösterecek, ayna görevini üstlenen bir mekanizma bulunmamaktadır. Bu nedenle okullar ortak bir dile dayalı olarak kendisi için hedef belirleme olanağına sahip değildir. Yönetim, insan kaynakları, eğitim hizmetleri, fiziksel yapı ve donanım konusunda belirlenmiş ölçülebilir standartlar baz alınarak, okulların kalitelerini arttırmaları mümkün olabilir. Son yıllarda yapılan İKS çalışmaları, standartların ortaya konması sürecinde ciddi bir atılım olmakla birlikte, gerek uygulama güclüğü, gerek sadece ilköğretim kurumları ile sınırlı olması, gerekse bürokratik bir bakış açısıyla sunulmasından dolayı hayata geçme olasılığı düşüktür. İKS süreci içinde veya ayrıca yapılacak bir çalışmayla EARGED bünyesinde daha önceki yıllarda hazırlanan modeller de dikkate alınarak yeni bir okul gelişim modeli hazırlanmasına gerek duyulmaktadır. Aşağıdaki şekilde fiilen uygulanan bir modelden uyarlanarak oluşturulan bir gelişim model önerisi bulunmaktadır. Bu model üzerinde çalışılarak ülkemizdeki bölgesel özelliklere göre yeni bir model ortaya konulabilir (Şekil:2).

Okullara sistemdeki yerini gösterecek, ayna görevini üstlenen bir mekanizma bulunmamaktadır. Bu nedenle okullar ortak bir dile dayalı olarak kendisi için hedef belirleme olanağına sahip değildir.

Şekil 1: Mevcut Durum / Olması Gereken Durum

Şekil 2: Okul Gelişim Modeli

Karne: Okulların ve Milli Eğitim Müdürlüklerinin eğitim-öğretim ve yönetim süreçlerinin takibi, geliştirilmesi, eğitim çıktılarının değerlendirilmesi, mevcut durumlarının veriye dayanarak sergilenmesi ve bu verileri kullanarak sonrasında varmak istedikleri noktanın belirlenmesini sağlayan bir değerlendirme mekanizmasıdır. Okullara verilen karneler birçok yönden önem taşımaktadır;

- Okulun performansını yansıtması
- Okulun hangi alanlarda iyi olduğunun anlaşılmasına yardımcı olması
- Okul personelinin geliştirilmesine yol göstermesi
- Okulun gelişmeye ihtiyacı olan alanlarının paydaşlarca tartışılarak öğrenci başarısının artırılmasına katkı sağlaması bunlardan bazılarıdır.

Okullar, okul gelişim modelindeki basamakları takip ederek standartlara göre buldukları yeri belirleyebilir ve her okulun yıl içindeki akademik, sosyal ve kültürel başarıları, hedeflerine ulaşmış olup olmadığını izlenebilir. Karneler sistem oturduktan sonra her yıl yaz aylarında Milli Eğitim Bakanlığı'nın açacağı internet sayfasında paydaşlara açılabilir. Bu karnelere ulaşan ebeveynler, çocuklarının devam ettikleri okulların performanslarını takip edebilir, "Daha iyiye nasıl götürebiliriz?" sorusuna paydaş olarak katılım sağlayabilirler. Okul karneleri hesap verilebilirlik mekanizmasının bir parçası olarak eğitimin standartlaşmasına ve kalitenin tüm öğretim kademelerinde bütünsel olarak ele alınmasına katkı sağlayabilir. Karnelerdeki puanlamalar okulların buldukları çevre ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklı çarpan

etkisine tabi tutulabilir. Başlangıçta adaptasyon amaçlı kullanılıp alışma dönemi geçirilebilir.

Aşağıda okul karneleri için veri bileşenleri önerilmektedir. Bu bileşenler yıllar içerisinde anne-babalar, eğitimciler ve iş dünyası mensuplarının katkılarıyla geliştirilebilir.

Mevcut veri tabanından da yararlanarak okul karneleriyle ilgili veriler, örneğin OKBİS adlı bir veri tabanı oluşturularak burada tutulabilir.

Önerilen Bileşenler:

A. Okulun künyesi

- Okulun adı
- Okulun adresi, Okulun Telefon/Faks numarası/e-posta adresi
- Okulun internet sayfası adresi
- Okul müdürünün adı ve soyadı
- Okulun vizyonu, misyonu ve bölgesel amaçları (Okullar bir günlük ortak bir eğitim sonucunda misyon ve vizyonlarını paydaşları ile beraber yazabilirler).
- Amaçlar-Hedefler (Okulların belirli standartları yakalamak veya geçmek adına oluşturdukları amaçlar ve hedefler).
- Okulun yıl içindeki akademik, sosyal, kültürel ve spor alanlarındaki başarıları
- Okulun toplam öğrenci sayısı
- Okulun kız öğrenci sayısı
- Okulun erkek öğrenci sayısı
- Okul kaynaştırma programındaki özel eğitim öğrencisi sayısı
- Okuldaki öğretmen sayısı
- Okuldaki derslik sayısı

B. Yönetim ve planlama

- Okul öğretim şekli (İkili eğitim/normal eğitim)

Okullar, okul gelişim modelindeki basamakları takip ederek standartlara göre buldukları yeri belirleyebilir ve her okulun yıl içindeki akademik, sosyal ve kültürel başarıları, hedeflerine ulaşmış olup olmadığını izlenebilir.

Mevcut veri tabanından da yararlanarak okul karneleriyle ilgili veriler, örneğin OKBİS adlı bir veri tabanı oluşturularak burada tutulabilir.

- Okulun bulunduğu sosyo-ekonomik durum
- Okulun finans kaynaklarının oranı
- Uluslararası ve ulusal Projeler / Bakanlık/ Diğer
- Okulun kaynaklarını yıl içindeki kullanım durumu
- Eğitim ve öğretime harcanan miktar ve oran
- Eğitim ve öğretime destek için harcanan miktar ve oranı
- Yönetim ve işleyiş için harcanan miktar ve oranı
- İşlemler ve operasyonlar için harcanan miktar ve oranı
- Öğrenci başına harcanan miktar
- Okulun lisanslı öğrenci veya takım sayısı
- Okulda yürütülen faaliyetlere katılım sayısı
- Spor faaliyetleri (kurulan takım, etkinlikler vb.)
- Kültürel faaliyetler (projeler, kulüpler vb.)
- Akademik faaliyetler (yetiştirme kursları, ek programlar vb.)
- Uluslararası projelere katılım
- Okulun laboratuvar sayısı
- Okulun kütüphanesindeki okunan kitap sayısı
- Okulun eğitim öğretim için kullanılan öğrencilerin erişebileceği bilgisayar sayısının öğrenci sayısına oranı
- Okulun spor salonu mevcudiyeti
- Okulun çok amaçlı salon sayısı (konferans vb.)
- Derslik başına düşen öğrenci ortalaması
- Öğretmen/öğrenci oranı
- Rehber öğretmen/öğrenci oranı
- Kadrolu öğretmen sayısının

- norm kadro sayısına oranı
- Alan dışı öğretmenlerin girdiği toplam ders saatinin okuldaki toplam ders saatine oranı
- Ücretli öğretmen oranı
- Öğretmenlerin yıl içinde raporlu oldukları gün sayısı toplamı
- Boş geçen ders saatlerinin tüm ders saatine oranı
- Okulun güvenliği ne ile sağlanmaktadır?
- Yok/ Ziyaretçi defteri/ Güvenlik görevlisi/ Kamera
- Okulun düzen ve temizlik durumu
- Yok/ Sözleşmeli çalışan/ Hizmet alımı/ Beyaz bayrak

C. Eğitim ve öğretim

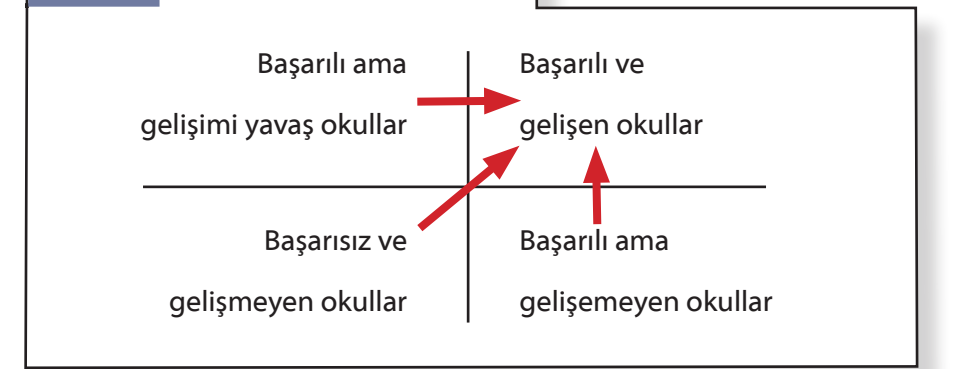
- Merkezi sınavlardaki başarı ve gelişimi; okulun dörtlü modeldeki yeri (Şekil 3' de gösterilmiştir).
- Öğrenci başarılarının dörtlü modele göre yüzdelik dilimdeki dağılımı
- Öğrencilerin rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinden yararlanma sayısının toplam öğrenci sayısına oranı
- Öğretmen notlarının ortalamalarının merkezi sınav puan ortalamalarına oranı
- Okulun kayıt kabul sınırları içerisindeki 5-18 yaş grubunda olup zorunlu eğitime kayıt olmayan öğrenci sayısı (kız-erkek-toplam).
- Sürekli devamsız öğrencilerin sayısı
- 0-20 gün özürsüz/özürlü devamsızlık yapan öğrenci sayısı
- 20 gün üstü özürsüz/özürlü devamsızlık yapan öğrenci sayısı
- Sene içinde sınıf tekrarı yapan ya da mezun olmak için kredisi

- yetmeyen öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısına oranı (Lise)
- Çağ nüfusu içerisinde yer alan ve dört yıl içinde mezun olan öğrenci sayısı
- Okulu terk eden öğrenci sayısı (kız-erkek-toplam)
- Disiplin konulu vaka sayısının öğrenci sayısına oranı (Lise)
- Kınama/ Uzaklaştırma/ Tasdikname/ Örgün Eğitim Dışına Çıkma
- Öğretmenlerin ve yöneticilerin eğitim durumu (lisans-yüksek lisans-doktora derecesi)
- Sürekli ve zorunlu mesleki gelişim çalışmalarına katılım (iki yılda bir zorunlu sertifikasyon)
- Dezavantajlı ve özel gereksinimli çocuklarla çalışma konusunda HİE almış yönetici ve öğretmen sayısı
- İlk yardım ve çocuk hastalıkları konulu HİE almış yönetici ve öğretmen sayısı
- Yangın söndürme eğitimi konulu HİE almış yönetici ve öğretmen sayısı
- Rehberlik ve yönlendirme konulu HİE almış yönetici ve öğretmen sayısı
- Yöneticilerin zorunlu HİE dışında minimum 50 saat diğer mesleki gelişim çalışması yapması
- Öğretmenlerin zorunlu HİE dışında minimum 40 saat diğer mesleki gelişim çalışması yapması

C. Okul, aile ve çevre ile ilişkiler

- Yıl boyunca paydaşlarla yapılan faaliyetler:
  - » Anne-baba eğitimi
  - » Seminer, panel ve konferanslar

Şekil 3: Colorado Growth Model

Okul ve Öğrenci Değerlendirme Dörtlü Model'inden uyarlanmıştır.

- Okul-çevre ilişkisini sağlayıcı faaliyetlerin neler olduğu ve sayısı
- Veli toplantılarına katılım oranı
- Okul-aile birliğinin düzenlediği faaliyetler ve sayısı

Gelişim Planı: Okullar sürekli kendilerini yenileyip geliştirmeli, belirledikleri standartların üzerine çıkmak için çaba harcamalıdır. Gelişim Planları, okullar ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından öğrencilerin başarılarını arttırmak ve eğitimi kaliteli hale getirmek için kullanılan planlardır. Hesap verebilirliğin diğer bir parçası olan gelişim planları, okullar ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından hazırlanılır. Okulların kendileri için belirledikleri bu hedefler ulaşılabilir ve ölçülebilir olmalıdır. Okullar yıllık olarak hazırladıkları gelişim hedeflerini gerçekleştirmek için, tüm paydaşlarıyla birlikte çalışmalıdır. Her okulda mevcut komitelerin yerine bir okul gelişim komitesi kurulması gerekmektedir. Komite üyeleri, her branş için bir öğretmen, rehber öğretmen, eğitim uzmanı veya koçu, iki veli ve müdür olması paydaşların birlikteliği ve bilgi birliği açısından önemlidir. Bu komite, merkezden verilen koçluk desteğiyle, veri toplayıp gelişmeye ge-

Gelişim Planları, okullar ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından öğrencilerin başarılarını arttırmak ve eğitimi kaliteli hale getirmek için kullanılan planlardır.

Birinci yıl hedeflerini gerçekleştirmekte başarısız olan okullar, POB ve İl Müdürlüğü tarafından gözlem altına alınmalıdır.

reksinim duyulan alanlar için hedefler belirler. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda araştırma yapıp kendi uygulama basamaklarını oluştururlar. Bu süreç, okulda öğrenci başarısı için birlikte çalışan profesyonel bir komitenin oluşturulması açısından da çok önemlidir. POB' lar okul planlarını inceleme, karar verme ve okullara gerekli desteği il müdürlüğü vasıtasıyla sağlamalıdır. Gelişim planları, ulaşılmak istenilen standartları yakalayıp daha da üstüne çıkma adına yapılan plan-

lardır, bu bağlamda okulun ihtiyaçları doğrultusunda yıllık olarak hazırlanmalıdır. Birinci yıl hedeflerini gerçekleştirmekte başarısız olan okullar, POB ve İl Müdürlüğü tarafından gözlem altına alınmalıdır. Takip eden yıllarda hedeflere ulaşmada başarısızlıklar söz konusu olursa okul yöneticisi değiştirilmelidir veya daha vahim durumlarda okul yeniden yapılandırılmalıdır. Aşağıda bir lise için örnek bir gelişim planı sunulmuştur (Tablo: 5).

Tablo 5: Zafer Lisesi Okul Gelişim Planı (2012-2013)

Okulun misyonu: Her öğrenciye adil, kendi başarı, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim sağlamak.

2013-14 Öğretim Yılı İçin Garanti Edilen Hususlar:

- Okul Gelişimi ve İletişim Komitesi kurup plan hazırlamak,
- Öğrenci başarısını arttırmak
- Okul-aile işbirliğini sağlamak

Hedef 1-A: Okul idaresinden, öğretmenlerden, velilerden ve okulun diğer çalışanlarından oluşan bir okul gelişim ve iletişim komitesi oluşturmak.

Stratejiler ve basamaklar	Ölçütler/Hedeflenenler	Geçerlilik göstergeleri	Sorumlular
Komite dinamiği: Komitede değişik altyapıya sahip üyelerin bulunması önemlidir.	POB yöneticisi ile buluşma ve komite kriterlerini kararlaştırma.	Komite okul çalışanları ve velilerden oluşturulacaktır	Okul Müdürü ve POB yöneticisi.
Komite Seçim Süreçleri: Komite üyelerini her branş için bir öğretmen, rehber öğretmen, eğitim uzmanı veya koçu, iki veli ve müdür olarak belirlemek.	Gönüllü üye seçmek için bir anket oluşturma ve okul çalışanlarına uygulama. - Anket 2 Ekim 2013 tarihinde verilecektir. - Komite 8 Ekim 2013'e kadar kurulacak. - İlk toplantı 13 Ekim tarihinde yapılacak.	Anketler 7 Ekim 2013 tarihinde teslim edilecek ve incelenerek. Komite kurulacaktır.	Komite 13 Ekim 2013 ve 15 Kasım 2013 tarihlerinde gelişim planı oluşturma çalışmaları için toplanacaktır.

Özerk Okul Bütçesi: Karnede açıklanan veriler ışığında hazırlanan gelişim planlarına göre eşitlik değil, adalet temelli bütçe belirleme sistemi oluşturulmalıdır. Okullar bu sistemin taşıyıcısı ve ilerlemesini sağlayan unsurları olduğundan, daha fazla özerklik, karar verme yetkisi ve sorumluluk verilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda okullara kaynak, personel, finans yönetimi, öğretim zamanının tahsisi ve verilen programların seçimi konusunda özerklik verilmemektedir. Bu unsurların tümünde olmasa bile bütçe konusunda hesap verebilirliğe dayalı özerklik tanımak yararlı olacaktır. Okullar, öğretim yılı başında mevcut öğrenci sayısını POB, İl Müdürlüğü ve Bakanlığa bildirerek öğrenci başına belirlenen miktarı almakla yükümlü olmalıdır. Ayrıca, İl Müdürlüğü tarafından onaylanmış geliştirme planlarındaki hedeflerin gerçekleştirilmesi adına ilave bütçe talep edilebilir. Kaynak dağılımında "kaynakların eşitliği" ilkesi yerine daha adil bir düzenleme olarak "kaynakların yeterliği" ilkesi esas alınabilir. Bu durumda, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı konumda olan okullara daha çok kaynak sağlanması mümkün olabilir.

Okullara kaynak oluşturma ve kullanma yetkisi, verilmesi kaynak kullanımındaki esnekliği sağlayabilir. Verimli ve adaletli bir kaynak yönetimi için, okulların başarı durumları, bölgesel dezavantajları ve öncelikleri göz önünde bulundurulabilir. Okul yönetimi bu kaynağı nasıl kullanacağı konusunda eğitilmeli ve hesap verebilirlik hakkında bilgilendirilmelidirler. En az iki yıldır faaliyet gösteren okullar eğitim-öğretim adına harcadıkları miktarı okul karnelerinde göstermelidir.

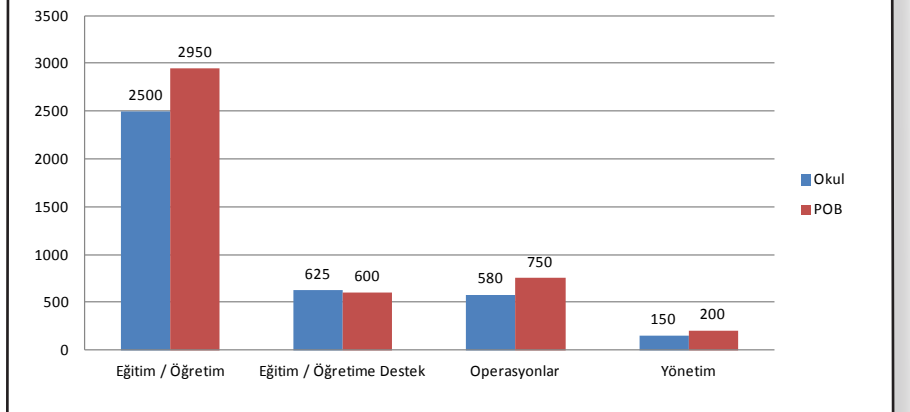
Özerklik ve sorumluluk verilmeyen okuldan hesap vermeleri beklenemez. Aşağıda okulların karnelerinde yer alması öngörülen yıl içindeki okul bütçe dağılımının gösterildiği örnek şekil sunulmuştur (Şekil: 4).

Şekil 4: Okul Harcamaları Tablosu

Öğrenci Başına Harcanan Miktar

Yenimahalle Lisesi Bir Öğrenci İçin Toplam: 2.500 TL
POB 1 Bölgesi Bir Öğrenci: 3.000 TL

Harcama Türlerine Göre Öğrenci Başına Harcanan

(Nevada Eğitim Bakanlığı "Report Card" uyarlaması)

Yeterlik Değerlendirme Uygulaması (YDU): 4.5.6.7.8.9.10.11. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin yeterlik düzeylerini ölçüp buna göre öğretim sürecini yapılandırmayı hedefleyen bir uygulamadır. Eleme veya seçme amacı taşımaz. Sadece mevcut durumla ilgili geri bildirimler alıp kaliteyi artırmayı amaçlanır. YDU sayesinde her bir okulun kazanımları öğrencilerine kazandırmada ne denli başarı sağladığı ölçülür. Sınav sonuçları sayesinde okulun standartlarının nerede olduğu, hangi alanlarda gelişmeye gereksinim duyduğu takip edilir; sonuçlar okul ve POB bölgelerindeki diğer okullar ile karşılaştırılarak okul müdürleri ve

Okullar bu sistemin taşıyıcısı ve ilerlemesini sağlayan unsurları olduğundan, daha fazla özerklik, karar verme yetkisi ve sorumluluk verilmesi gerekmektedir.

Her okul bir sonraki yıl için öğretmen eğitimi, öğrenme çıktılarını iyileştirme, veli işbirliğini geliştirme ve benzeri konularda hedeflerini revize edebilir.

öğretmenlerle şeffaf bir şekilde paylaşılır. Ayrıca okullar, YDU sınav verilerine dayalı olarak gelişim planlarını oluştururlar. Bu çerçevede, her okul bir sonraki yıl için öğretmen eğitimi, öğrenme çıktıların iyileştirme, veli işbirliğini geliştirme ve benzeri konularda hedeflerini revize edebilir. Okullar alacakları geri bildirimler vasıtasıyla diğer okullara göre durumlarını yüzdelik dilimlerde halinde görerek de okul geliştirme çalışmalarına katkıda bulunabilirler. Aşağıdaki veriler, tespit sonucu elde edilen başarı düzeyinin yüzde olarak değerlendirilmesinin örnek bir simülasyonudur (Tablo: 6).

Dijital Portfolyo Puanı (DPP): Günümüzde her bir vatandaşın dijital olarak sağlık özgeçmişi belirli ölçülerde tutulabilmektedir. Hangi hastanın tanısının ne olduğu, hangi ilaçları ne kadar kul-

landığı, harcanan para ve benzeri kayıtlar dijital olarak mevcuttur. Her bir öğrencinin eğitim-öğretim özgeçmişini içeren dijital bir portfolyo kalitenin artmasına hizmet edebilir. Öğrencinin 12 yıllık zorunlu eğitim-öğretim hayatı boyunca aldığı rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının, katıldığı sosyal etkinliklerin, toplumsal sorumluluk projelerinin, kariyer çalışmalarının, başarılı olduğu programların ve öğrenme özgeçmişinin kaydının tutulması, e-okul vasıtasıyla bu bilgilerin öğrencinin bir üst kademeye geçişinde başvurulacak bir kaynak olması sağlanabilir. Okul öncesinden başlayarak toplanan veriler, öğrencilere üniversite kapılarının açılmasına kadar olan süreçte katkı sağlayacaktır. Dijital Portfolyo Puanı her kademedeki öğrencinin referansı olacaktır. Şekil 5’de portfolyo içeriği için bazı örnek maddeler sunulmuştur.

Tablo 6: Durum Tespit Çalışmaları Özeti

Durum Tespit Çalışmaları mevcut ders müfredatlarına göre öğrencilerin kazanımlarda gösterdikleri başarıyı tesbit amacıyla yapılan sınavlardır. Veriler tespit sonucu elde edilen başarı düzeyinin yüzde olarak değerlendirilmesini gösterir.

GD: En düşük derece başarı seviyesine sahip olan öğrencilerin yüzdesi (Geçer Durumda)

OD: Orta derecede başarı seviyesine sahip olan öğrencilerin yüzdesi (Orta Durumda)

İD: İyi derecede başarı seviyesine sahip olan öğrencilerin yüzdesi (Orta Durumda)

PD: En yüksek derecede başarı seviyesine sahip olan öğrencilerin yüzdesi (Pekiye Durumda)

	Edebiyat/Anlatım				Fen Bilgisi				Matematik			
	GD	OS	İD	PD	GD	OS	İD	PD	ED	AS	MS	ES
MEB	13 %	10 %	65 %	13 %	2 %	23 %	73 %	3 %	1 %	25 %	56 %	17 %
MEM	10 %	8 %	63 %	19 %	1 %	17 %	78 %	3 %	0 %	14 %	59 %	27 %
Okul	9 %	8 %	64 %	19 %	1 %	16 %	80 %	4 %	0 %	11 %	59 %	30 %

(Nevada Eğitim Bakanlığı "Report Card" uyarlaması)

Şekil 5: Dijital Portfolyo İçeriği

Lise	Akademik programlarından ileri ve fazladan alınan seçmeli dersler Sporda ulusal, yerel başarı Sanat faaliyetlerinde ulusal, yerel ödüller Sosyal kulüp etkinlikleri Ulusal YDU puanları Okul transkriptleri
Ortaokul	Sanat faaliyetlerinde ulusal, yerel ödüller Sosyal kulüp etkinlikleri Topluma hizmet etkinlikleri Ulusal YDU puanları İlgi envanterleri Okul transkriptleri
İlkokul	Ulusal YDU puanları İlgi envanterleri Beceri testleri Öğrencinin motor gelişim analizi uygulamalarından elde edilen sonuçlar vb...

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

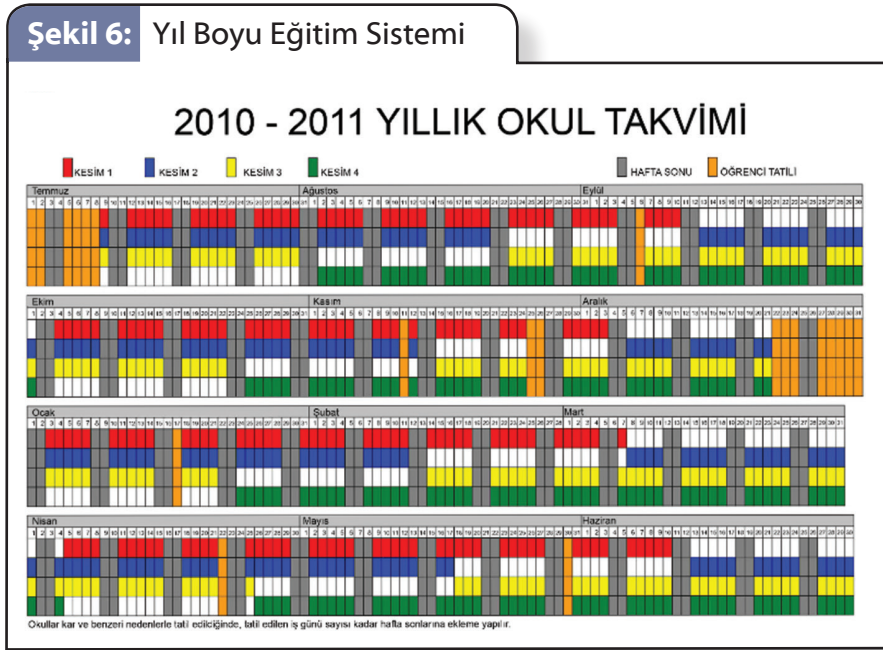
Yıl Boyu Eğitim Sistemi (YES): Okulların bir yıl boyunca açık tutulabilecekleri bir akademik takvim yılı önerisidir. Zira derslik açığından kaynaklanan bazı sorunsal bu sistem vasıtasıyla en azından bazı bölgelerde azaltılabilir. Öğretim yılının tarım toplumu ölçütlerine göre düzenlendiği ülkemizde, bölgesel nitelikler de göz önüne alınarak yeni bir takvim belirlenebilir. İkili öğretimin olduğu ve okulların yaklaşık üç ay boş kaldığı bir uygulama kaynak israfı yaratabilmektedir. Tüm okullar tam gün eğitim verdiklerinde sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlere de zaman ayırabilirler. Böylece öğrenciyi bir bütün olarak yetiştirme imkanı artabilir. Yıl boyu eğitim sistemi bazı ülkelerde başarıyla yürütülen bir sistemdir. Bu sistemle okul nüfusu grup-

lara ayrılarak üçer aylık dilimler ve akabinde bir aylık tatil şeklinde eğitim ve öğretimi yürütür. Her bir grup tatillerine değişik zaman aralıklarında başlar ve bitirir. İklimi uygun bölge ve okullarda uygulanarak öğrencilerin yaz tatilinde öğrendiklerini unutma oranlarının azalması da sağlanabilir. Araştırmalar, öğrenilenlerin yaz tatilinde kaybedilmesi sorununun özellikle ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler için olumsuz etkilerinin daha büyük olduğunu göstermektedir. Bu anlamda yıl boyu eğitim sistemi, derslik açığı sorununu kısmen çözdüğü gibi, öğrencilerin akademik başarı açısından desteklenmesine de yardımcı olabilir. Şekil 6’da Yıl Boyu Eğitim Sistemi için örnek bir tablo sunulmuştur.

Araştırmalar, öğrenilenlerin yaz tatilinde kaybedilmesi sorununun özellikle ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler için olumsuz etkilerinin daha büyük olduğunu göstermektedir. Bu anlamda yıl boyu eğitim sistemi, derslik açığı sorununu kısmen çözdüğü gibi, öğrencilerin akademik başarı açısından desteklenmesine de yardımcı olabilir.

MEB tarafından yapılan örgütlenme modelinde İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak teşkilatlanma yapısı sağlanan birimler, özellikle büyük şehirlerde eğitim ihtiyaçlarının hem yönetsel hem de eğitsel olarak planlanmasında yetersiz kalmaktadır.

TEDMEM tarafından uyarlanmıştır.

Paylaşılmış Okul Bölgesi (POB): Bir yerleşim bölgesindeki tüm öğretim kademesi ve program ihtiyaçlarını karşılayan, yönetimi paylaşılmış okul direktörü tarafından yapılan coğrafi bölgeye POB denilmektedir. Bu kavrama göre, bir bölgede yaşayanların eğitim ihtiyaçlarının büyük ölçüde o bölge içerisinde karşılanması gerekmektedir. Tüm yönetsel ve eğitsel planlamaların bu esas etrafında gerçekleştirilmesi esastır. Bir eğitim bölgesinde bulunan okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerdeki öğrencilerin hem üst öğrenim kurumuna devam etmelerinin planlanması, hem de zorunlu eğitim süresi içerisindeki ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmeleri POB düzeyinde organize edilebilir.

MEB tarafından yapılan örgütlenme modelinde İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak teşkilatlanma yapısı sağlanan birimler, özellikle büyük şehirlerde eğitim ihtiyaçlarının hem yönetsel hem de eğitsel olarak planlan-

masında yetersiz kalmaktadır. Paylaşılmış Okul Bölgesi adı altında o bölgenin tüm öğretim programları ihtiyaçlarını karşılayacak, kademeler arasında geçişi sağlayacak, bölgenin tüm eğitsel ilerleme ve planlamasını yapacak bir yapılandırma oluşturulmalıdır. Bu yapılandırma POB Direktörü tarafından yönetilerek, POB'nde yer alan tüm eğitim kurumlarının bir bütün olarak hareket etmesi sağlanabilir.

Önerilen sisteme göre, adrese dayalı yerleştirme söz konusudur. Bu çerçevede, POB'nde bulunan tüm öğrencilerin gideceği okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerin yerleştirme planları POB Direktörlüğü tarafından yapılacaktır. Aynı zamanda POB'ndeki Kariyer Ofisi ve Öğrenme Merkezi tarafından bölge içerisindeki tüm çocukların yönlendirme ve eğitsel ilerlemelerinin takibi gerçekleştirilecektir.

POB Direktörü, bölgesindeki tüm okulların eğitim koordinatörüdür.

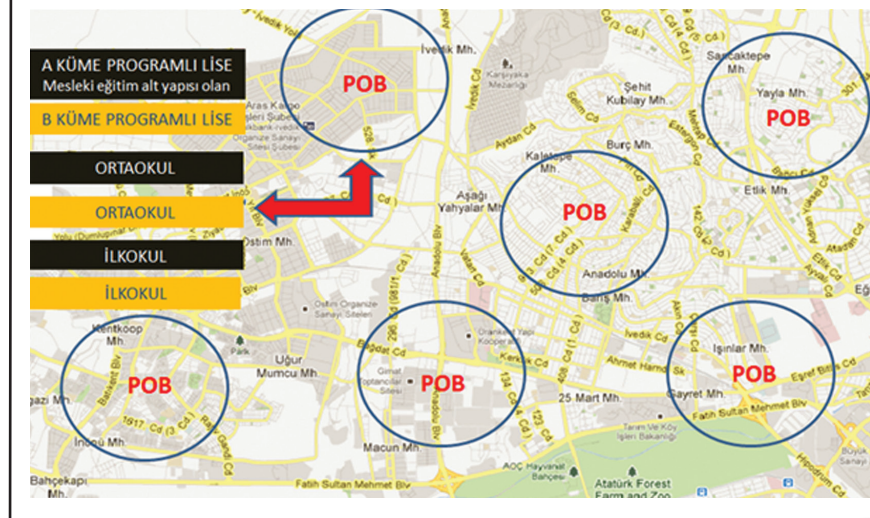
POB'nde, POB Direktörüne bağlı olarak planlanan, yeteri kadar okul öncesi kurumu, ilkokul, ortaokul ve lise bulunmalı ve yerleşim yerindeki tüm öğrencilerin program ihtiyaçlarını karşılayan büyüklükte bir coğrafi bölge oluşturulmalıdır. POB Direktörleri,

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak çalışabilirler. Aşağıda örnek olması amacıyla, mekânsal ve okul tabanlı POB uygulamalarının nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin Şekil ve Tablo verilmiştir (Şekil: 7,8,9) (Tablo: 7).

Yerleşim yerindeki tüm öğrencilerin program ihtiyaçlarını karşılayan bir coğrafi bölge oluşturulmalıdır.

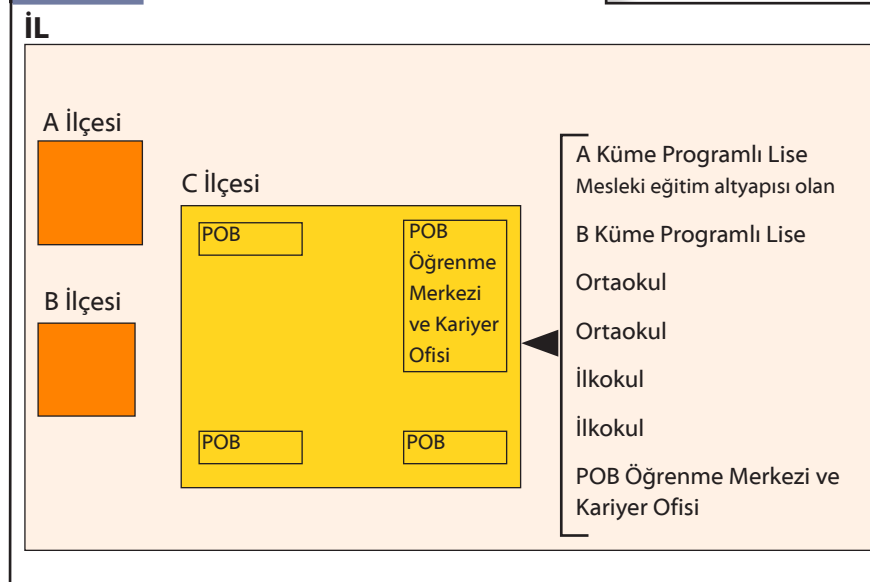
Şekil 7: Paylaşılmış Okul Bölgesi Örneği

Yenimahalle ilçesi eğitim bölgeleri

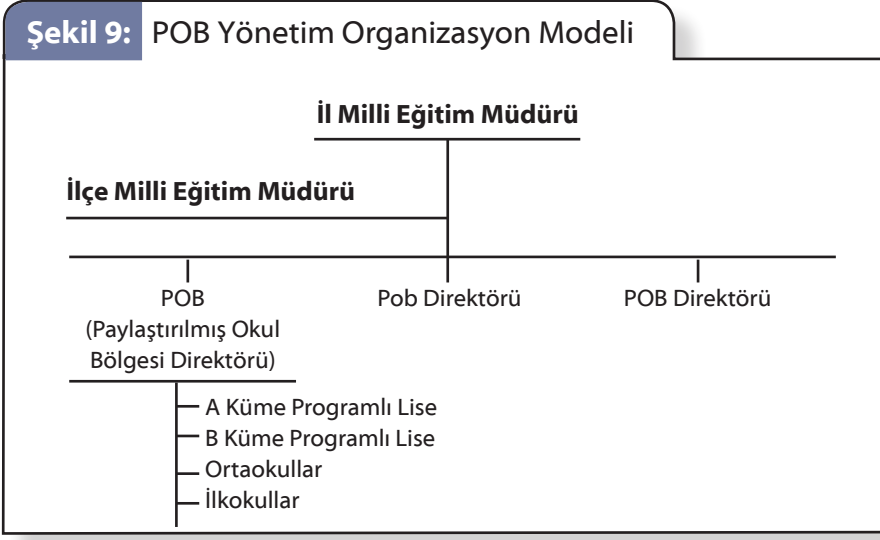
TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 8: Paylaşılmış Okul Bölgesi Örneği

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

Aşağıda Tablo 7'de, Ankara Yenimahalle İlçesi Demetevler-Yahyalar, Çayyolu POB' inde oluşturulan Pay-

laşılmış Okul Bölgesi Planlamasına göre, ortaokullardan öğrenci alımı kısmı örnek olarak gösterilmiştir.

Tablo 7: Yenimahalle İlçesi Paylaşılmış Okul Bölgesi Modeline Göre Öğrenci Yerleştirme Tablosu

	Derslik Sayısı	9. Sınıf Mev. Öğ. Sy.	POB Alacağı Öğ. Sy.	Açılabilecek Sınıf, Şube	Alınabilecek 9. Sn. Öğ. Sy.	Öğrenim Durumu
POB Demetevler-Yahyalar						
Demetevler İmam Hatip Lisesi						
Harun Çakmak Meslek Lisesi						
Alpakan Lisesi	40	233	332	10	350	Normal
Mehmet Emni Yurdakul Ortaokulu		352				
Mehmet Akif Ersoy Lisesi	22	323	215	6	210	Normal
Pir Sultan Abdal Ortaokulu			36			
Dural i Bezci Ortaokulu			113			
Aiui Doğan Lisesi	29	150	292	5	260	Normal
Ortlan Cemal Fersoy Ortaokulu			162			
İbrahim Çoban Ortaokulu	130					
Raşit Hatipoğlu Lisesi	25	149	344	7	245	Normal
Yeşilekler Ortaokulu	344					
Yakacık Lisesi	26	275	222	6	210	Normal
Ümit Yaşar Akyol Ortaokulu	151					
Savaş Bıyıklı Ortaokulu	41					
POB Çayyolu						
Türk Telekom Meslek Lisesi						
Leyla Turgut Lisesi	24	328	164	6	210	Normal
MEV Gökkuşağı	46					
Münevver Öztürk Ortaokulu			113			
75.Yıl Lisesi	26	130	204	7	245	Norma
Necdet Seçkin üz Ortaokulu			204			
Faruk Nafiz çamlıbel Lisesi	32	209	284	5	230	Norm<3
Özkent Akbilek Ortaokulu			209			

TEDMEM tarafından geliştirilmiştir.

Öğrenme Merkezi ve Kariyer Ofisi: Öğrencilerin yalnızca sınavla değil, ilave parametre ve verilerle bir üst kademeye yerleşmelerinde öğrenciyi tanıma, yönlendirme ve bu bilgiler ışığında yerleştirip gelişiminin izlendiği ofislere Öğrenme Merkezi ve Kariyer Ofisi denilmektedir. Bu merkezler ve kariyer ofisleri sınavsız geçiş modelinde çok önemlidir. Her POB dâhilinde kurulan, ortaokuldan başlayarak öğrencilerin kariyer planlamalarında etkili çalışmalar yapan ve onların ilgi, yetenek ve başarılarına göre eğitim almasını amaçlayan merkezlerdir. Öğrenciler bu merkezlerde a) Tanıma b) Yönlendirme c) Yerleştirme d) İzleme basamaklarında takip edilir. Hafta sonlarında ise, akademik olarak desteğe ihtiyacı olan öğrencilere bu merkezlerde destek verilebilir (Şekil: 10).

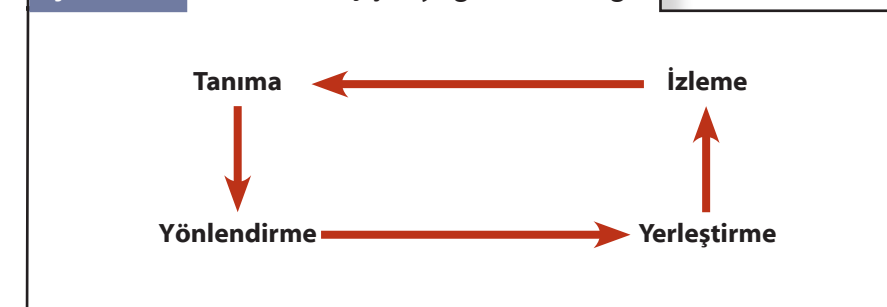
POB'nde kurulacak Kariyer Merkezinde rehber öğretmenlerin yanı sıra, ataması yapılamayan istekli öğretmenler altı aylık kurslarla yetiştirilip kariyer danışmanı olarak görevlendirilebilir. Mevcut öğretmenler bu merkezlerde öğrencilerini tanıma ve yönlendirme konusunda etkili hizmet-içi eğitimler alabilir. Gerek öğrenciler, gerekse öğretmenler için yapılacak eğitim çalışmalarında hizmet satın alımı da yapılabilir. Kariyer fuarları ve meslek tanıma

etkinliklerin yanı sıra, çeşitli tanıma ve yönlendirme araçlarıyla farklı hizmetler de sunulabilir.

Yolak: Bu çalışmada, her bir öğrencinin ortaöğretim hayatı boyunca hangi düzey, modül ve dersi hangi yollardan giderek seçeceğini belirten yol haritasına yolak denilmektedir. Yolaklarla verilen eğitim üç veya dört seneliktir. Bu süreçte öğrenci ilgi ve yeteneğine göre, normal veya mesleki eğitimle birleşik yolakları izleyebilir. Bu yaklaşımla, öğrenciler lise yılları boyunca bilinçli olarak üniversiteye hazırlanacakları gibi, dilerlerse güncel mesleki eğitimlerle kariyerlerini şekillendirmeye olanağı bulurlar. Zira kariyer yolakları öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarılarına göre onları üniversite veya iş piyasasında hedefledikleri noktaya götürecek yollardır. Etkili bir yolak uygulaması öğrencilerin geleceğine geniş açıdan bakmasını sağlar. Yapılan araştırmalara göre, öğrencilere baştan yol haritalarının sezdirilmesi onların kariyer bilincini güçlendirmektedir. Yolak uygulamasının yapıldığı okullarda öğrenci başarısının ve devam isteğinin arttığı, uygulanan şehirlerde işsizlik oranının azaldığı gözlenmiştir. Yurt dışından bir örnek vermek gerekirse, Kariyer Yolaklarının yararları Utah Eğitim Bakanlığı tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Öğrencilerin yalnızca sınavla değil, ilave parametre ve verilerle bir üst kademeye yerleşmelerinde öğrenciyi tanıma, yönlendirme ve bu bilgiler ışığında yerleştirip gelişiminin izlenmesi esas olmalıdır.

Şekil 10: Sınavsız Geçiş Diyagramı Örneği

1990'ların başında ülkemizde uygulanan bu sistem, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun dersleri almalarını ve dönemler ilerledikçe başarılı oldukları alanlarda eğitimlerini derinleştirmelerini sağlamaktadır. Bu çalışmada önerilen modele göre, kredili sistem uygulamasının hayata geçmesi ön koşullardan biridir.

Öğrenciler açısından: Öğrenciye geniş bir kariyer yelpazesi sunar; seçecekleri yollar ile ilgili zorunlu ve seçmeli derslerin içeriklerini anlamalarını ve daha bilinçli seçim yapmalarını kolaylaştırır.

Aileler açısından: Anne-babalar çocuklarının gelecekle için seçtikleri kariyer yolağında hangi derslerin, hangi amaç için bulunduğunu daha iyi anlarlar. Yolların marifetiyle çocuklarının hem üniversiteye hem de çalışma hayatına hazır ve donanımlı olabileceklerine kanaat getirirler.

Rehberlik servisleri açısından: Rehberlik birimi yolak yaklaşımını kullanarak öğrencilerin gelecekteki muhtemel seçeneklerini keşfetmelerini sağlar.

Okullar açısından: Kariyer yolları kullanılarak lise sonrası eğitim ve işgücü taleplerine olan ihtiyaç kestirilebilir.

İşverenler açısından: Eğitimcilerle birlikte müfredat yazılmasında, öğrencilerin iş hayatına hazırlanmalarında ve çalışma hayatının güncel olarak takibinde yardımcı olurlar. İşverenler böylece kendi taleplerine uygun iş gücü yetiştirme imkanı bulurlar.

Kredili sistem: Liselerde diploma almak için gerekli olan kredi/saat sistemidir. 1990'ların başında ülkemizde uygulanan bu sistem, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun dersleri almalarını ve dönemler ilerledikçe başarılı oldukları alanlarda eğitimlerini derinleştirmelerini sağlamaktadır. Bu çalışmada önerilen modele göre, kredili sistem uygulamasının hayata geçmesi ön koşullardan biridir. Daha önceki uygulama, yeterli hazırlık yapılmadan

tüm ülkeye yaygınlaştırılması ve diğer öğretim unsurlarıyla eşgüdümlü olarak hayata geçirilmemesi nedeniyle başarılı olmamıştır. Kredili sistemdeki ders seçme ve geçme, öğrencilerin sorumluluk tabanlı bireysel çalışmalarını gerektirmektedir. Başka bir deyişle, sistemin felsefesi, öğrencileri ilgi alanları ve yeteneklerine göre yönlendirme ve seçtikleri alanlarda onları hayata hazırlama biçiminde özetlenebilir (Ayas ve diğ., 1999; Akdeniz, 1995).

Kredili sistemde, öğrenciler yönlendirme ve başarı düzeylerine bağlı olarak ders havuzundan üç türlü ders alabilirler:

1) Zorunlu dersler: Her öğrencinin bulunduğu yolakta zorunlu olarak alması gereken dersler.

2) Seçmeli zorunlu dersler: Alınması yollarına göre zorunlu ancak hangi dönemde alınacağına öğrencinin karar verdiği dersler

3) Seçmeli dersler: Yolak tercihiyle göre öğrencilerin seçeceği ve seçilen yolakta bilgi ve deneyimi derinleştiren dersler

Seçtiği yolakta üç yıllık ve dört yıllık kredi miktarını tamamlayan öğrenciler mezun olabilirler. Alınan krediler ve not ortalamaları, öğrenci üniversiteye girerken önceden belirlenecek oranda hesaba katılır.

Diploma Çeşitleri: Ortaöğretimde İki çeşit diploma bulunmaktadır. Standart Lise Diploması ve İleri Lise Diploması. Standart Diploma üç yıllık lise eğitiminden sonra 11. sınıf sonunda alınabilir. İleri Lise Diploması ise, dört yıllık bir lise eğitimi gerektirdiğinden 12. Sı-

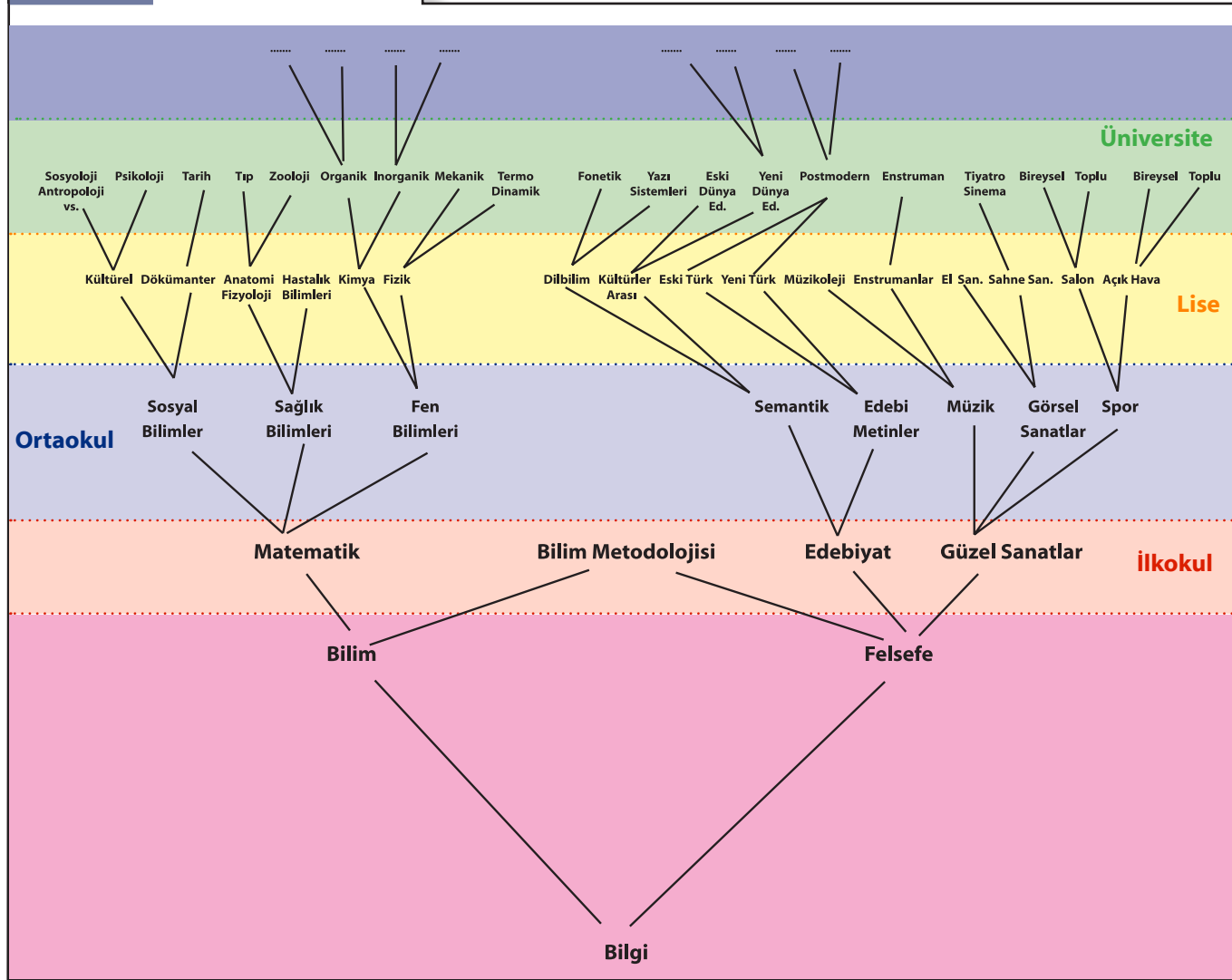
nıf sonunda alınabilir. Türkiye 12 yıllık zorunlu eğitimi benimsemiştir ancak, gerek finansman gerekse insani ve fiziksel kaynaklar açısından bunun hakıyla gerçekleşmesi kısa ve orta vadede mümkün görülmemektedir. ABD'de öğrencilerin %40'ı dört yıllık yükseköğretim kurumlarına devam etmektedir. Yükseköğretime devam etmeyen öğrencilerin oranı hem dünyada hem de ülkemizde oldukça yüksektir. Bu öğrencileri dört yıllık liseye mecburi istikamet yöneltmek akılcı bir çaba olmayabilir. İngiltere gibi birçok ülke, akademik hayata yönelecek öğrencilerden farklı diplomalar istemektedir. Kısa yoldan mesleki eğitime veya hayata yönelmek isteyenler için, üç yıllık liseler organize etmek işlevsel olabilir. Böylece, kaynak israfı önleneyeceği gibi mevcut öğretimin kalitesi de artırılabilir.

Seçmeli Ders Ağacı (SDA): Seçmeli dersler, öğrencilerin bireysel özelliklerinin rafine bir şekilde geliştirileceği, öğrencinin kişilik sahibi olmasının pekiştirileceği hayati öneme sahip bir konudur. Ancak, seçmeli dersler eğitim

sistemimizin en sorunlu öğelerinden biridir. Çünkü, hangi derslerin ne şekilde seçileceğine, öğrencilerden çok okul müdürleri ve anne-babalar karar vermektedir. Bu dersler için özel olarak yetişmiş öğretmenler olmadığından, niteliğine bakılmaksızın hangi öğretmenin uygun saatleri varsa dersi o yürütmektedir. Seçmeli dersler, felsefi ve kuramsal bir çerçeve olmaksızın uygulanmaya çalışılmaktadır. Oysa her öğrenci için, veriye dayalı kararlarla seçmeli ders listesi oluşturulmalıdır. Bu dersleri yürütecek olan öğretmenlerin akredite diploma veya sertifikalara sahip olmaları elzemdir. Her bir seçmeli ders ortaokul, lise ve üniversite ile ilişkilendirilmeli ve öğrencinin yükseköğretimde yöneleceği alana göre seçmeli ders modülleri oluşturulmalıdır. Seçmeli dersler dil ve edebiyat, teknik bilimler, matematik ve fen bilimleri, ziraat ve ormancılık, sağlık bilimleri, sanat, sosyal bilimler, uygulamalı sosyal bilimler ve diğer gibi ana alanlarda gruplanabilir. Aşağıda buna ilişkin bir ağaç modeli öneri olarak sunulmuştur (Şekil: 11).

İngiltere gibi birçok ülke, akademik hayata yönelecek öğrencilerden farklı diplomalar istemektedir. Kısa yoldan mesleki eğitime veya hayata yönelmek isteyenler için, üç yıllık liseler organize etmek işlevsel olabilir. Böylece, kaynak israfı önleneyeceği gibi mevcut öğretimin kalitesi de artırılabilir.

Şekil 11: Seçmeli Ders Ağacı

Sınıfta kalmanın kaldırılması veya zorlaştırılması, aflar, veli baskısı gibi nedenlerden dolayı, eğitim sistemi içinde öğretmenlerin giderek güç kaybettiğine ilişkin yaygın gözlemler mevcuttur.

Öğretmenlerin Bireysel Birikimli Kararı (ÖBBK): Sınıfta kalmanın kaldırılması veya zorlaştırılması, aflar, veli baskısı gibi nedenlerden dolayı, eğitim sistemi içinde öğretmenlerin giderek güç kaybettiğine ilişkin yaygın gözlemler mevcuttur. Öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki kanaatlerinin eğitim sürecine dahil edilmesi, okul atmosferini güçlendirebilir. Bireysel kanılar, öznel yargıları içerebileceğinden sakıncalı görülebilir. Ancak, bir öğrencinin ortaokul sonuna kadar 25-30 öğretmenle karşılaştığı düşünülürse, bu öğretmen-

lerin birbirinden bağımsız yıllar içinde oluşturacakları birikimli kanaatlerin işlevsel olması beklenebilir. Ölçülebilir beş değişken üzerinden yıllar itibarıyla, öğretmenlerin bireysel kanaat notu ortalaması devreye sokulabilir. Nesnellığı arttırmak amacıyla en yüksek ve en düşük puanlar iptal edilebilir.

Koçluk sistemi: Paylaşılmış Okul Bölgelerinde bulunan "Öğrenme Merkezleri" bünyesinde görev yapan koçların okulları yönlendirme, destek olma gibi görevleri olabilir. Koçlar, POB

bölgesi içerisindeki öğretmenlere mentorluk yapabilir. Koçlar gün boyunca okulları ziyaret ederek özellikle okul müdürleri (okul başarısı için etken kişi) ve öğretmenlere (öğrenci başarısı için etken kişi) yol gösterici olabilir. Mentorluk eğitimi alan müfettişler de bu konuda katkı sağlayabilir.

Öğretmen notlarının standardizasyonu: Öğretmen notlarının öğrencilerin bir üst öğrenim kurumuna yerleştirilmesinde kullanılması genel olarak şüpheyle karşılanan bir husustur. Ancak bu görüş, herhangi bir kanıt veya veriye dayalı değildir. Zira, öğretmen notlarının ne ölçüde nesnel olduğuna ilişkin veriler son derece sınırlıdır. Örneğin, SBS sonuçlarıyla öğretmen notları arasındaki korelasyonu araştıran kapsamlı araştırmalar bile bulunmamaktadır. Sadece tahmini olarak, öğretmenlerin veli baskısıyla öznel davranabilecekleri varsayılmaktadır. Oysa, bu konunun ciddi anlamda araştırılıp öğretmen notlarının birikimli olarak devreye sokulması sağlanabilir. Her okulda öğretmenlerin verdikleri notlarla, merkezi olarak uygulanacak Yeterlik Değerlendirme Uygulaması'nda alınan notlar karşılaştırılıp her bir öğretmenin nesnellığı ölçülebilir. Üç yıllık bir çalışma döneminde, standart not verme konusunda öğretmenler ve okullar yetkin hale getirilebilir. Böylece, öğretmen notları ortaöğretime geçiş aşamasında belirli bir oranda dikkate alınabilir.

Orta Öğretime Geçiş Modeli

Lise çeşitliliğinin azaltılması konusunda genel bir uzlaşma bulunmakla beraber, hangi lise türlerinin kalması gerektiği, tartışmalı bir husustur. Bu çalışmada, tüm ortaöğretim kurumları

Anadolu Lisesi ve Bilim Lisesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Anadolu Lisesi: Tüm genel liseler, mevcut Anadolu liseleri, İmam Hatip liseleri ve meslek liseleri bu çatı altında toplanabilir. Mesleki alt yapısı güçlü olan meslek liseleri mesleki program ağırlıklı olurken, diğerleri akademik program ağırlıklı olabilir. Bu liseler 3 veya 4 yıllık olarak düzenlenebilir.

Bilim Lisesi: İleri ülkelerde görüldüğü gibi, %1'lik bir üstün zekalı öğrenciler için çok sınırlı sayıda Bilim Liseleri önerilebilir. Bu liseler akademik anlamda çok ağır koşulları yerine getirebilecek olan çok az sayıdaki seçilmiş öğrenciye hitap edecektir. Bu liseler hazırlık hariç 4 yıllık öğrenim süresine sahiptir. Fen Bilimleri, sosyal bilimler ve benzeri programlar bu lisede yer alabilir. Galatasaray, İstanbul Erkek, Kadıköy Anadolu gibi çok talep gören özellikli bazı liseler de bu grupta değerlendirilebilir.

Her öğrencinin bireysel ilerlemesi, akademik gelişimi ve kariyer planlaması birbirinden farklıdır. Bu sebeple, her öğrenci 4 yıllık lise eğitimi almak zorunda bırakılmamalıdır. Özellikle, yükseköğretime devam etmeyi düşünen öğrencilerin kısa süre içerisinde eğitimlerini tamamlayarak, iş hayatının içerisinde olma eğilimleri dikkate alınmalıdır. Tanıma, yönlendirme, yerleştirme ve izleme esaslarına dayalı olan Ortaöğretime Geçiş Modeli, öğrenciye lise eğitim hayatının her aşamasında program, modül ve diploma türüne ilişkin tercih değiştirme esnekliği tanımaktadır. Öğrenciler 10.sınıfın sonuna kadar Standart ya da İleri Lise Diplomasını tercih edebilirler.

Her öğrencinin bireysel ilerlemesi, akademik gelişimi ve kariyer planlaması birbirinden farklıdır. Bu sebeple, her öğrenci 4 yıllık lise eğitimi almak zorunda bırakılmamalıdır.

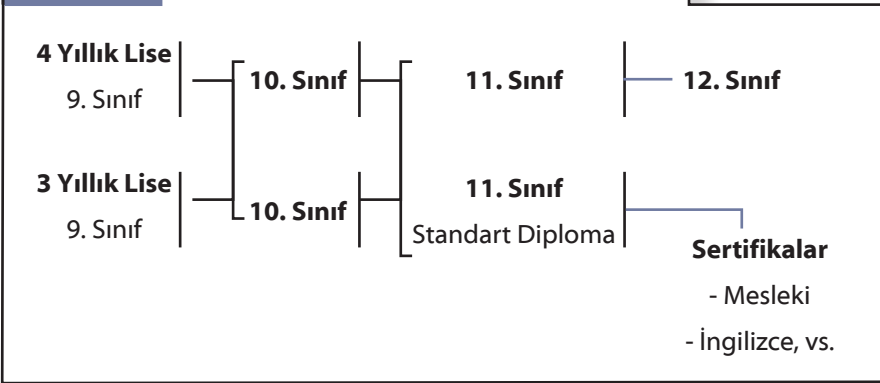

İlkokuldan mezun olan öğrencilerin yerleşecekleri ortaokullar, ortaokullardan mezun olan öğrencilerin yerleşecekleri liseler net bir şekilde belirlenmelidir. Yerleştirmeler POB Direktörlüğü tarafından yapılabilir.

Tablo 8: Sürelerine Göre Lise Diploması Türleri

3 Yıllık Lise Bitirenler	4 Yıllık meslek Yüksek Okullarına, 2 Yıllık Ön Lisans Programlarına, Açık Öğretim Fakültesine gidebilirler.
4 Yıllık Lise Bitirenler	4 Yıllık Üniversitelere 4 Yıllık Meslek Yüksek Okullarına Açık Öğretim Fakültesine

Şekil 12: Üç Yıllık ve Dört Yıllık Liseler Şeması

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

GİRİŞ SİSTEMİ

1. Anadolu Liseleri (AL): Bu liselere öğrenci alımı, adrese dayalı olarak ya da Paylaştırılmış Okul Bölgesi planlamasına göre yapılabilir. POB planlamasına göre, her bölge içerisinde, bölgenin eğitim talebi ve sektörel ihtiyaçlarını karşılayacak programların olduğu ortaöğretim kurumları teşekkül ettirilir. Her POB, öğrencilerin bir üst eğitim kurumuna devam edebilecekleri sayıda kapasite yaratmalıdır. İlkokuldan mezun olan öğrencilerin yerleşecekleri ortaokullar, ortaokullardan mezun olan öğrencilerin yerleşecekleri liseler net bir şekilde belirlenmelidir. Yerleştirmeler POB Direktörlüğü tarafından yapılabilir.

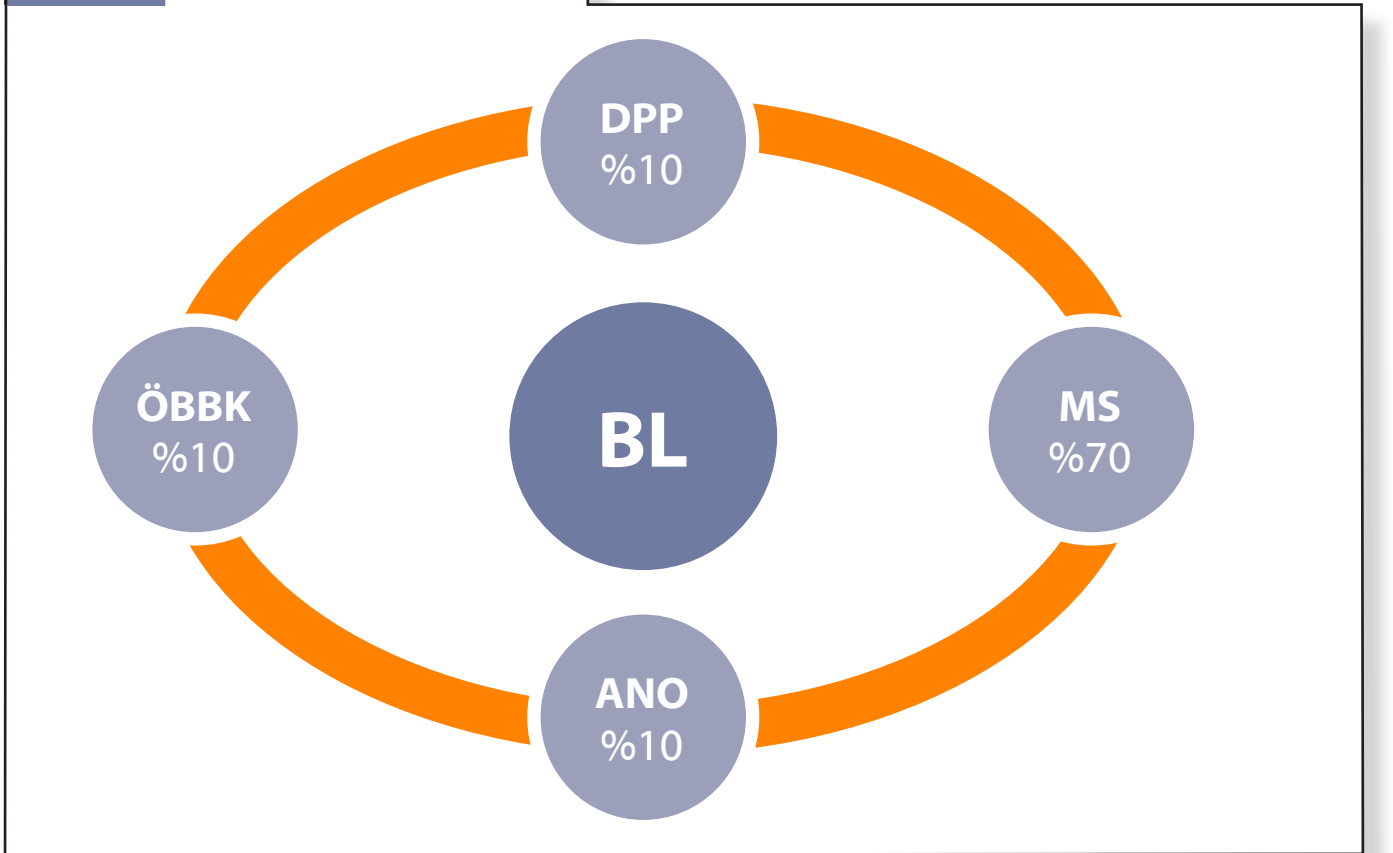
2. Bilim Liseleri (BL): Bu liseler, halihazırda mevcut olan ve %1'lik dilimde-

ki öğrencileri alan Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Galatasaray Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve benzeri okullara öğrenci alabilmek için tasarlanmıştır. Bu liseler sayesinde, toplumun zeka kaymağı denilebilecek üstün zekalı öğrencileri merkeze çekmekten kurtarıp, farklı bir pencere açmak mümkün olabilir. Bu liselere merkezi sınavla öğrenci alımı yapılır. Güçlük derecesi çok yüksek olan bu sınavın açık uçlu sorulara dayalı olması önemlidir. Bu sınava, ortaokul ağırlıklı yılsonu not ortalaması 4,80 ve üzeri olan üstün başarılı öğrenciler başvurabilir. Gerekirse her ortaokuldan en yüksek %3'lük dilime giren öğrenciler bu sınava başvurma hakkına sahip olabilir. Böylece merkezi sınava başvurma hakkı olan öğrencilerin sayısı çağ nüfusu dikkate alındığın-

da %97 azaltılabilir. Bu liselerin her bir sınıf düzeyindeki öğrenci sayısı çağ nüfusunun %1'ini geçemez. Bu hususun yasayla teminat altına alınması şarttır. Aşağıda Bilim Liselerine girişte kullanılacak bir puan dağılım önerisi sunulmaktadır.

Güçlük derecesi çok yüksek olan bu sınavın açık uçlu sorulara dayalı olması önemlidir. Bu sınava, ortaokul ağırlıklı yılsonu not ortalaması 4,80 ve üzeri olan üstün başarılı öğrenciler başvurabilir.

Şekil 13: Bilim Liselerine Giriş Şeması

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

Yapılacak sınav sonrasında dikkate alınacak ölçütler ve ağırlıkları yukarıdaki şekilde de belirtildiği gibi, şöyle düzenlenebilir:

- Öğrencinin Merkezi Sınavdan aldığı puan %70
- Ortaokul Ağırlıklı Yıl Sonu Not Ortalaması %10
- Ortaokul Dijital Portfolyo Puanı %10
- Ortaokul Öğretmen Birikimli Kararı Puanı %10 etkili olabilir.

Tercih ve eşleştirme bu oranlar dikkate alınarak yapılabilir. Başlangıçta DPP ve ÖBBK puanı hemen hazır olamayacağından, ortaokul ağırlıklı not ortalaması, %3'lük dilime girme ve merkezi sınav notu kullanılabilir.

Anadolu Lisesinde Sınıflar Düzeyinde Geçiş

9.sınıf: Dokuzuncu sınıfa geçerken aşağıdaki ölçütler kullanılabilir:

- Öğrencinin lisede devam etmek iste-

Sistemin izlenebilir ve telafi edilebilir özelliği sebebi ile, öğrenciler belirli yeterlilikleri sağlamaları halinde ders grupları arasında geçişler yapabilirler.

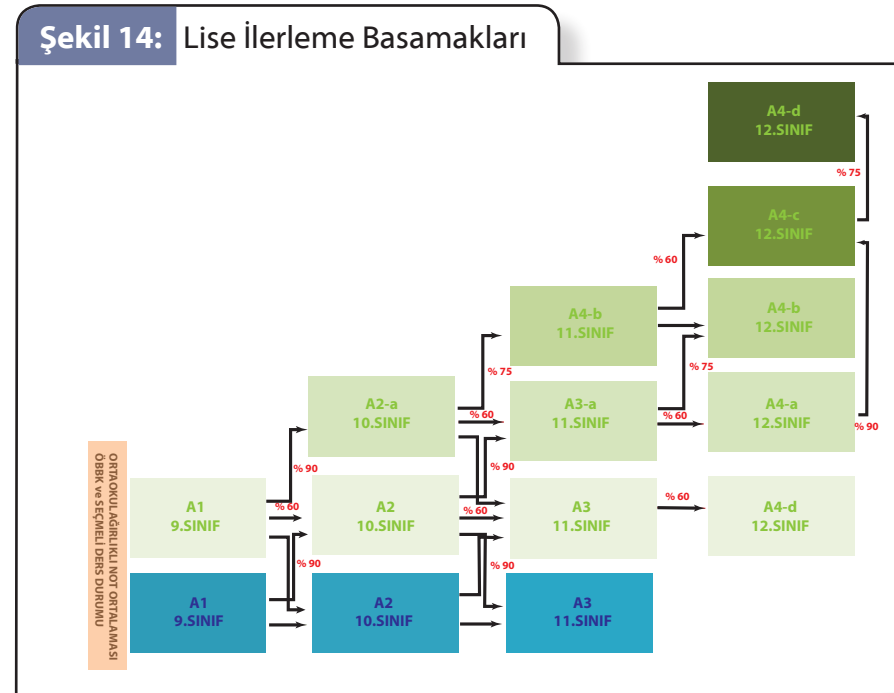
diği program tercihi

- b) Öğrencinin Ortaokul Ağırlıklı Yıl Sonu puan ortalaması
- c) Öğretmenler Kurulu Birikimli Kararı Puanı(ÖBBK)
- d) Dijital Portfolyo Puanı

Yukarıdaki ölçütler dikkate alınarak, dokuzuncu sınıfta iki ayrı grup ders kümesi oluşturulabilir. Çünkü, ortaokuldan gelen öğrenciler farklı yetenek ve beceri düzeylerine sahiptirler. Her öğrenciye aynı içerikteki dersleri vermek bazı öğrencileri zorlayabilir, bazılarına ise kolay olduğu için sıkabilir. Öğrenciler farklı yetenek düzeylerine sahip oldukları için, Paylaştırılmış Okul Bölgeleri içerisinde yer alan lise-lerde A1 Mavi ve A1 Yeşil olmak üzere iki ayrı ders grubuna yerleştirilebilir. Öğrencinin akademik başarısı ve tercihi programlar arasında geçişlere süre-

li olarak izin vermektedir. Ancak bu geçişler bazı hallerde isteğe bağlı olmakla birlikte, bazı hallerde zorunlu durumlar bulunmaktadır. Örnek olarak, 9.sınıfa mavi ders grubunda başlayan bir öğrenci, yılsonunda %90 akademik başarı yakalaması halinde aynı lisenin 10. sınıfında yeşil ders grubuna geçiş yapabilir. Yine 9. sınıfa yeşil ders grubunda başlayan bir öğrenci, belirli bir yılsonu puanını sağlayamazsa, 10.sınıfta mavi ders grubunda olmak zorunda kalacaktır. Ancak sistemin izlenebilir ve telafi edilebilir özelliği sebebi ile, öğrenciler belirli yeterlilikleri sağlamaları halinde ders grupları arasında geçişler yapabilirler.

Aşağıda her sınıf düzeyindeki yollarda ilerleme basamaklarının nasıl uygulanabileceğine ilişkin bir şekil bulunmaktadır.

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

10.sınıf: Öğrenciler 9.sınıfta yapılan yoğun bir kariyer ve meslek tanıtımı çalışması sonucu, 10.sınıftan itibaren farklı program ve düzeylere yerleştirilirler. Eğitim Sisteminin bir bütün olduğu düşünülerek, ortaöğretim programları kapsamında olan Zorunlu Dersler, Zorunlu Seçmeli Dersler ve Seçmeli Dersler, Yükseköğretim programları ile ilişkilendirilmiş olmalıdır. Aşağıdaki tabloda yükseköğretim programlarının adı listelenmiştir.

Örnek olarak, Yükseköğretimde Sosyal Bilimler okumayı tercih edecek öğrencilerin, 10.sınıftan itibaren Sosyal Bilimlerle ilgili fakültelerin dersleri ile ilişkilendirilmiş yolları lise programlarının içerisinde tercih edebilecekleri bir yapı bulunmalıdır.

Şekil 16'de yer alan 10.sınıf Zorunlu Dersler grubu olarak mavi grubu seçen öğrenci, yine Zorunlu Seçmeli ve Seçmeli Dersler grubundan, üniversitede gitmeyi düşündüğü alana ilişkin ders gruplarının bulunduğu mavi grupları seçmek zorundadır.

10. Sınıf Başında

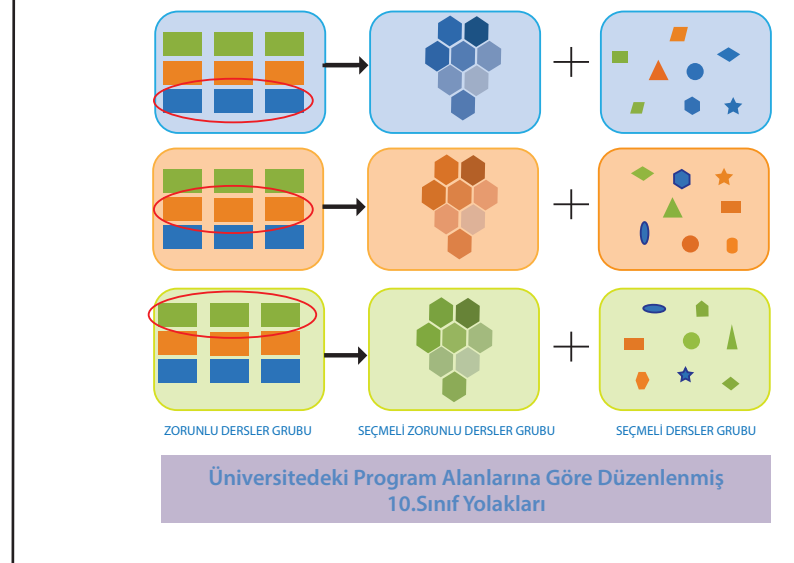
Programlar Nasıl Seçilir

- a) Öğrenci hangi programda olmak istediğine ilişkin tercih yapar.
- b) 9. sınıf yılsonu not ortalamasına bakılır. Öğrencinin alttan dersinin olması ve fazladan alınan krediler dikkate alınır.
- c) Öğrencinin Dijital Portfolyo Puanına bakılır.
- d) 9.sınıf Öğretmen Bireysel Birikimli Karar Puanına(ÖBBK) bakılır.
- e) Kariyer Ofisi, öğrencinin dijital portfolyosuna bakarak yönlendirme raporu sunar.

Tablo 9: Alanlarına Göre Yüksek Öğretim Programları

1. Dil ve edebiyat	6. Teknik bilimler
2. Matematik ve fen bilimleri	7. Ziraat ve ormancılık
3. Sağlık bilimleri	8. Sanat
4. Sosyal bilimler	9. Diğer
5. Uygulamalı sosyal bilimler	

Şekil 15: Üniversitedeki Program Alanlarına Göre Düzenlenmiş 10. Sınıf Yolakları

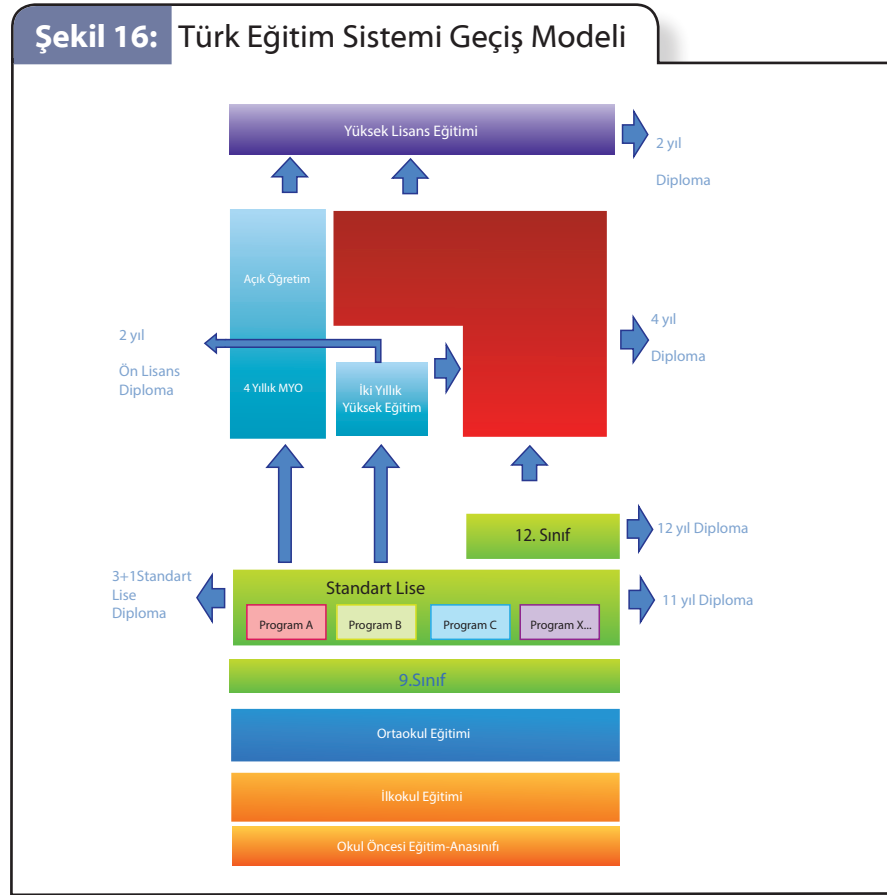

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki veriler ışığında, öğrenci yerleştirme yazılımı uygun programlar önerir ve öneriler içerisinde öğrencinin seçmesi sağlanır.

Ortaöğretim hedefi olarak standart lise diplomasını amaçlayan öğrenciler 10. ve 11. sınıflarda mezun olmalarına yetecek kadar krediyi almaları halinde mezun olabilirler. Ancak 12.sınıf sonunda ileri lise diploması almak isteyen öğrenciler, yollardaki ilerleme basamaklarına göre lise eğitimlerini sürdürürler.

Şekil 16: Türk Eğitim Sistemi Geçiş Modeli

TEDMEM tarafından oluşturulmuştur.

9. sınıf sonuçlarına göre, bir öğrencinin 10.sınıfta yerleşebileceği üç düzeyde modül bulunmaktadır. Ortaokullardan farklı yetenek ve başarı düzeyleriyle gelen öğrenciler, 10. Sınıfta farklı düzeylerde modüllere yerleştirilmektedir. 9. sınıfta birinci düzeyde başlayan öğrenciler, yılsonunda %90 başarıyı yakalamaları halinde, 10. sınıfta ikinci düzeye çıkabilirler. 9. sınıfta ikinci düzeyde okula başlayan öğrenciler %60 başarıyı yakalamaları halinde, 10.sınıf ikinci düzeyde, %0 başarıyı yakalamaları halinde ise, 10. sınıf üçüncü düzeyde ilerleyebilirler. 9. sınıf sonunda başarının %60'ın altında kalması halinde ise, 10. sınıfta standart lise diploması programına devam ederler.

11.sınıf: 10. sınıfta devam eden kariyer çalışmaları ve performans göstergeleri sonucu, öğrencinin 11.sınıfta devam edebileceği dört ilerleme düzeyi bulunmaktadır. 10. sınıf ikinci düzeyde bulunan öğrenciler %60 başarıyı yakalamaları halinde 11. sınıf ikinci düzeyde, %90 başarıyı yakalamaları halinde ise, 11.sınıf üçüncü düzeyde ilerlerler. Başarının %60'ın altına düşmesi halinde ise, 11.sınıf standart lise programına devam ederler. 10. sınıf üçüncü düzeyde bulunan öğrenciler %60 başarılı olmaları halinde, 11. sınıf üçüncü düzeyde, %75 başarılı olmaları halinde ise 11.sınıf dördüncü düzeyde ilerlerler. Başarının %60'ın altına inmesi durumunda ise 11. sınıf ikinci düzeye devam ederler.

Sistem içerisinde öğrenciye sürekli olarak ilerleme yolları açıldığı için, 10.sınıf birinci düzeyde bulunan öğrenciler %90 başarılı olmaları halinde 11.sınıf ikinci düzeye ilerleyebilirler.

12.sınıf: 12.sınıfta beş ilerleme düzeyi bulunmaktadır. 12.sınıf sonunda bu düzeyler tamamlandığında İleri Lise Diploması alınır. 12. Sınıf, üniversiteye hazırlık sınıfı olacaktır. 11. sınıf ikinci düzeyde yılsonunda %60 başarılı olan öğrenciler, 12.sınıf birinci düzeyinde, 11. sınıf üçüncü düzeyde olan öğrenciler, %60 başarılı olmaları halinde 12. sınıf ikinci düzeye, %75 başarılı olmaları halinde ise 12. sınıf üçüncü düzeye ilerlerler. 11. sınıf dördüncü düzeyde olan öğrenciler %60 başarılı olmaları halinde 12. sınıf dördüncü düzeye, başarı %60'ın altında ise 12. sınıf üçüncü düzeye devam ederler. Gereken modüller alındığı takdirde, 12. sınıfta üniversite düzeyinde fazladan dersler

alınabilir. Bu dersler akredite olduğu takdirde, üniversite düzeyinde muafiyet sağlanabilir.

Aşağıdaki tabloda tüm öğretim kademelerindeki geçişler, okul öncesinden başlayarak bir bütün halinde sunulmuştur.

Bazı Kritik Başarı Faktörleri

Yukarıdaki bölümlerde önerilen ortaöğretim geçiş modelinin başarılı olabilmesi için gerekli olan hususlar aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir. Sistemin alt sistemlerinin bütünsel ve eşgüdümlü işleyebilmesi açısından bu konu oldukça önemlidir.

Kredili Sistem Uygulaması esnek bir geçiş sisteminin alt yapısının kurulması bakımından çok önemlidir. Bir yıllık pilot çalışmadan sonra, daha önceki deneyimler de dikkate alınırsa bir sonraki öğretim dönemi uygun olan tüm ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredili sisteme geçilebilir.

Meslek Liselerinin sayısının azaltılması, önerilen geçiş sisteminin ana beklentilerinden biridir. Meslek liselerinin talep oranında açılması vazgeçilmez bir ilkedir. Gereğinden fazla ve gerçek hayatla bağlantısı olmayan meslek liseleri olumsuz algıya neden olmaktadır. Türkiye'de torpille girilen meslek liseleri olduğu gibi, öğrencilerin zorla kayıt ettirildiği meslek liseleri de bulunmaktadır. Bu arada Meslek Yüksek Okullarının YÖK bünyesinden ayrılarak sektör temsilcileri ve MEB arasında oluşturulan bir konsorsiyuma devredilmesi yeni açılımlar sağlayabilir. Sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğunlaştığı bölgeler meslek liselerinin

yoğunlaştığı bölgeler olmalıdır.

Açık Lise, örgün eğitim kurumları ile uyumlu hale getirilmelidir. Zira açık lisenin ders geçme sistemiyle diğer liseler arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır.

Sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi ortaöğretimde geçişin işlevselliği açısından çok önemlidir. Önerilen modele göre yapılacak düzenlemeler mevcut tikanlıkları giderebilir.

Lise kaynaştırma programının düzenlenmesi öğretim kademelerindeki bütünsellik açısından dikkate alınması gereken bir husustur.

Ortaöğretim kurumlarında risk grubu öğrencilerin tanı ve teşhisinde yaşanan sorunlar bu öğrencilerin buldukları okulları da riskli okullar haline getirebilmektedir. Bu nedenle, yeni bir ortaöğretim geçiş sistemi düzenlenirken risk grubu öğrencilerin yaratabileceği sorunlar geçiş sisteminden kaynaklanıyor sanılabilir. Bu sanıyı engellemek için, risk grubu çocuklara yönelik atölye temelli yatılı okullar oluşturulabilir.

Kredili Sistem Uygulaması
esnek bir geçiş sisteminin alt yapısının kurulması bakımından çok önemlidir. Bir yıllık pilot çalışmadan sonra daha önceki deneyimler de dikkate alınırsa bir sonraki öğretim dönemi uygun olan tüm ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredili sisteme geçilebilir.

Kaynakça

Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları -Education Expenditures In Turkey And OECD Countries, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 35, 100-112.

Akdeniz, A.R. (1995). Ders Geçme ve Kredi Sisteminde Fizik Müfredatlarının Uygulanmasının Değerlendirilmesi, II. Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulmuş bildiri, 6-8 Eylül, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ayas, A., Özmen, H., Demircioğlu, G., Sağlam, M. (1999). Türkiye' de ve Dünyada Yapılan

Program Geliştirme Çalışmaları: Kimya Açısından Bir Derleme, D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayı, 11, 211-219.

Alanlarına Göre Yükseköğretim Programları- YÖK

Multiple Pathways to Student Success Envisioning the New California High School, A Report to the Legislature and Governor Pursuant to Chapter 681, Statutes of 2008

Measuring Student Growth: The Colorado Model, Colorado Department of Education

Milli Eğitim Temel Kanunu

Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi Özet Rapor Türk Eğitim Derneği, Ankara

Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi Türk Eğitim Derneği, Ankara 2010

ÖSYM İstatistikleri

School Improvement Planning: A Handbook for Principals, Teachers, and School Council, Education Improvement Commission, Toronto 2000

2011-2012 Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri

2012 MEB Faaliyetler Kitabı